

»Besitter en gammal tienare
Isack Bem sitt hemman Sundh
i Löfstad sochen frijtt ...«

Ståthållaren Isak Behm och hans släktkrets*

— Av Michael Lundholm —

ISAK BEHM¹ var en av Karl IX:s hejdukar. Han började sin bana som kansliskrivare och fortsatte som skeppskapten, ryttmästare, kommissarie, för att avsluta den som fogde, ståthållare och amiral. Han befann sig i ett skikt av kungliga fogdar och militära befattningshavare där en del, om inte ens flertalet, adlades och introducerades på Riddarhuset och gjorde sig förmögenheter. Isak Behm nådde i vart fall inte fram till adelskap. Nils Ahnlund har i *Svenskt Biografiskt Lexikon* (SBL) tecknat hans levnadsbana.²

»Tidigast framträder han i början av 1597, då han av hertig Karl sändes som brevdragare till konung Sigismund i Warschau, varifrån han återkom i maj utan svar.«³

* Jag vill rikta ett stort tack till min vän Urban Sikeborg i Sollentuna som genom åren alltid generöst kommit med råd och upplysningar och delat med sig av sin stora kunskap, dels i allmänhet om släktforskning men också mer specifikt när det gäller mina undersökningar om de olika släkterna Behm och den äldre genealogiska litteratur som finns på detta område. Under arbetets gång har jag tagit emot olika upplysningar samt kommentarer på tidigare versioner av artikeln från andra släktforskare. Jag vill särskilt tacka Erik Mangsbo i Deje och Jan Olsson på Väddö, men även Camilla Eriksson i Nyköping, Stig Geber i Uttran, Per Sundin i Gullänget och Eva Dahlberg i Jönköping. Jag vill också tacka Roger Axelsson och Torsten Berglund i SGT-redaktionen vilka gett kommentarer till artikelns slutliga utformning.

¹ Normalstavningen för det här aktuella släktnamnet får idag anses vara Behm. I det samtida källmaterialet förekommer olika varianter. Inte helt ovanliga är exempelvis Bhem, Bem och Beem.

² SBL (1918–, band 3, s. 54–57). Se även Almquist (1917–1923, band 2, s. 343 och 362; band 4, s. 91) om hans fogdeuppdrag. Isak Behm finns även omnämnd i SBL (1918–, band 7, s. 69; band 24, s. 411).

³ SBL (1918–, band 3, s. 54).

Den 13 juni 1597 ansåg sig hertig Karl i ett brev till Johannes Tidikindi Bul-tius (ca 1558–tidigast 1598),⁴ en av kung Sigismunds svenska anhängare i Polen, vara tvungen att dementera det utspridda ryktet att Isak Behm skulle ha haft i uppdrag att mörda Sigismund med kniv.⁵

Bakgrunden var att i slutet av 1596 och början av 1597 hade konflikten mellan kung Sigismund och hertigen eskalerat. Kungen hade entledigat hertigen från regeringen och denne mobiliserade sina resurser och bedrev politisk propaganda i Mellansverige. Kungens man Klas Fleming hade också i början av 1597 slagit ner bondeupproret i Finland (det så kallade Klubbe-kriget). Samtidigt försökte hertigen fortfarande officiellt förklara sin trohet till kungen för att inte befinna sig i öppet uppror. Det stod och vägde. Efter Klas Flemings död tidig höst landsteg hertigen utanför Åbo vars slott kapitulade. Det var dock först som en konsekvens av slaget vid Stångebro 25 september 1598 och kung Sigismunds avfärd till Polen därefter i strid med den överenskommelse som träffats efter slaget, som hertig Karl stod som politisk segrare.⁶

Det är i denna politiska miljö vi först möter Isak Behm. På diplomatiskt uppdrag eller utsänd lönnmördare? På ett sätt är Isak Behm en motsägelsefull person. I det offentliga växlar han mellan pennan och svärdet under sin professionella karriär. I det privata omnämns han också först på grund av svärdet. Det sker också under 1597, då han visserligen kallas hertig Karls kansliskrivare men figurerar i samband med en mordanklagelse i Stockholm i vad som förefaller varit ett militärt uppdrag. I fortsättningen verkar han varva militära och kamerala uppdrag med start 1598, då han är befälhavare på ett litet krigsfartyg. Därefter växlar han sedan mellan militära uppdrag och att vara fogde i Norrland och Finland, där han bland annat hade i uppdrag att utöka skattläggningen och fungerade som fogde och ståthållare. Isak Behm omnämndes även som amiral enligt Ahnlund. Han verkar inte haft några uppdrag efter 1615 och uppges av Ahnlund ha avlidit kort efter 1622.

Med en karriär som avkastar inte mindre än tre sidor i SBL är det därför smått märkligt att i stort sett inget är känt om hans härkomst, äktenskap och ättlingar. Artikeln i SBL återger tvetydiga andrahandsuppgifter om detta, men om de uppgifter som meddelas om hans härkomst och relation till släkten Behm från Gävle skriver Ahnlund att »[s]läktledningen kan varken helt bestyrkas eller bestridas«. ⁷ I själva verket saknas helt belagda uppgifter om Isak Behms släkterelationer.

⁴ SBL (1918–, band 6, s. 670).

⁵ SBL (1918–, band 6, s. 671).

⁶ Larsson (2005, s. 350 ff).

⁷ SBL (1918–, band 3, s. 57).

Syftet med det projekt som redovisas i den här artikeln är att försöka kasta lite ljus över Isak Behms släktförhållanden och då särskilt försöka besvara följande frågeställningar: (1) Vilken var Isak Behms relation till Gävle-släkten Behm och kan man säga något mer specifikt om den eventuella släktskapen till borgmästaren i Gävle Jonas Mikaelsson, som var denna släkts förste dokumenterade stamfar?⁸ Finns den alls? (2) Vem eller vilka var hans hustru(r)? (3) Hade han några avkomlingar och i så fall vilka?

Hur man i forna tider svarade på liknande frågeställningar var särskilt viktigt för 1600- och 1700-talens människor, för vilka härstamning och anor var mycket betydelsefulla.⁹ Härstamningar rekonstruerades och förbättrades och förs än i dag ofta vidare trots att modern källkritisk släktforskning kunnat vederlägga uppgifterna.

I det följande kommer jag först att diskutera vad tidigare litteratur har att säga om Isak Behm för att därefter redovisa vad som kan sägas om honom utifrån primärt källmaterial och sedan på samma sätt redovisa en stamtavla för honom. Artikeln avslutas med några avslutande kommentarer om den tidigare litteraturens påstående om hans släktförhållanden i perspektiv av vad som redovisats i stamtavlan.

Källor och litteratur

Den period som avhandlas här är främst 1600-talet och det tidiga 1700-talet och det geografiska området främst delar av Uppland. Kyrkoboksmaterialet är sporadiskt och har kompletterats främst med judiciella källor men även med kameralt material (främst mantalslängder och jordeböcker men även med landskapshandlingarnas fogderäkenskaper och annat kameralt material) och militärt material (roterings- och utskrivningslängder samt rullor). Den kanske viktigaste källtypen har dock varit renoverade rättsprotokoll. Ett antal notiser om jordtransaktioner och tvister kring jorden bildar ryggraden i den undersökning vars resultat redovisas här.

Två typer av litteratur har använts. Det är dels olika slags handböcker och dels släktböcker, vars resultat diskuteras i kommande avsnitt. Släktböckerna är dels tryckta skrifter, dels handskrifter som förvaras i arkiv.

En eller flera släkter Behm?

Det är oklart hur många släkter Behm det har funnits. I de olika släktböcker som publicerats genom åren kan man identifiera tre distinkta släktgrupper med detta namn: en Gävle-släkt, en Linköpings-släkt, en Nyköpings-släkt. Det var främst Behm (1913) som försökte länka samman dessa till en släkt

⁸ Jonas Mikaelsson är en modern normalstavning, men han omnämns som Joen/Jon Mickelsson i samtida källmaterial (se till exempel GST och GSD). Jag har inte sett att han själv någonsin kallats Behm i primärt källmaterial. Se Lundholm (2014, s. 48 f).

⁹ Se Sikeborg (2011).

med en gemensam stamfar som skulle ha levt under mitten av 1500-talet.¹⁰ I Lundholm (2014) förs en källkritisk diskussion om detta försök. Där visas att Viktor Behm saknade grund för detta.

När släktnamnet Behm diskuteras avses oftast Gävle-släkten som härstammar från Jonas Mikaelsson, borgmästare i Gävle några år under 1600-talets första del. Hans barn började använda det släktnamnet och en son och en sonson adlades och introducerades på Riddarhuset under namnet Behmer respektive de Behm.¹¹ Dessa introducerade grenar är utslocknade.

Det finns dock i litteraturen ett antal personer med namnet Behm som saknar känd koppling till någon av dessa släkter, och de flesta saknar också koppling med varandra.¹² En av dessa var Isak Behm.

Vad säger äldre släktutredningar om Isak Behm?

Isak Behm saknas i tidiga opublicerade släktutredningar av exempelvis Abraham Abrahamsson Hülphers (1734–1798) och Erik Sehlberg (1794–1842) men även hos Victor Örnberg (1839–1908).¹³ Även hos Viktor Behm (1842–1915), i hans första utgåva av sin krönika över släkten Behm, nämns Isak Behm som en person som inte kan sättas in i stamtavlan.¹⁴

När Viktor Behm utkom med den andra upplagan av sin släktkrönika hade dock Isak Behm gjort inträde i själva stamtavlan. Behm (1913, s. 5) hävdade nämligen då, om än med vissa reservationer, att Isak Behm kan ha varit bror till borgmästaren Jonas Mikaelsson.

Gustaf Elgenstierna verkar ha virrat till det högst betydligt. Elgenstierna (1925–1936, band 1, s. 261) hävdar, med felaktig hänvisning till Behm (1888), att Isak Behm var farfar till Jonas Mikaelsson. I SSK (1911–, band 12, s. 64),

¹⁰ Viktor Behm (1842–1915) var kronolänsman i Tännäs och Hackås i Jämtland och den förste som i modern tid försökte utforska om och hur de personer som hette Behm hörde samman. Han tillhörde själv Gävle-släkten. Se SBL (1918–, band 3, s. 58).

¹¹ Det var sonen Daniel Behm, introducerad Behmer 1650 och vars ätt utslocknade 1710 (Elgenstierna [1925–1936, band 1, s. 262], och sonsonen kaptenlöjtnanten Albrekt Behm, introducerad de Behm 1693 och vars ätt utslocknade omkring 1700 (Elgenstierna [1925–1936, band 2, s. 173]).

¹² Behm (1888, s. 18 ff; 1913, s. 34–40), ÖÄ (1885–1908, band 14, s. 31–32) och Örnbergsska samlingen 8, fol. 256 f.

¹³ Hülphers 01:01, fol. 16 (här finns Isak Behm visserligen nämnd men som orelaterad med Jonas Mikaelsson), och 3, fol. 24; Sehlberg s. 18 och 366; Örnbergsska samlingen 8, fol. 271, och ÖÄ (1885–1908, band II, s. 87 samt band XIV, s. 23 f). – Abraham Abrahamsson Hülphers var topograf, musikhistoriker och genealog (SMoK 1942–1955, band 3, s. 572). Erik Sehlberg tillhörde en borgarläkt i Gävle och var i det privata genealog och författare till verket »Gefle och dess släkter« (Humbla 1946, s. 770). Victor Örnberg var arkivman och genealog som slutade sin bana som Vadstena landsarkivs förste landsarkivarie (SMoK 1942–1955, band 8, s. 539).

¹⁴ Behm (1888, s. 3 och 25 f).

för vilken Gustaf Elgenstierna var redaktör, återupprepas dock påståendet från Behm (1913) att Isak Behm var bror till Jonas Mikaelsson.¹⁵

SBL behandlade både Gävle-släkten Behm och Isak Behm. I släktartikeln konstateras kort att Jonas Mikaelsson är Gävlesläktens förste kände stamfar, vilket fortfarande får anses vara forskningsfronten i frågan.¹⁶ I artikeln om Isak Behm, skriven av Nils Ahnlund, görs inga egna påståenden om Isak Behms härkomst.¹⁷ Ahnlund relaterar dock två 1700-talsuppgifter: Den första är från A. A. von Stiernman (1695–1765), vilken 1745 uppgav att Isak Behm var »[g]ift år 1600 med ädel och wälbördig Jungfru Anna till Wäxiö«. ¹⁸ Påståendet hos von Stiernman är dock inte kontrollerbart och jag har inte kunnat finna några källor som kan verifiera eller vederlägga påståendet. Om det vore sant skulle dock Isak Behm ha varit gift minst två gånger, eftersom den hustru som kan beläggas hette Maria. Det andra påståendet är från Peter Schönström (1682–1746) i ett odaterat brev till Emanuel Swedenborg (1688–1772).

Brevet från Peter Schönström till Emanuel Swedenborg

Efter en inledning om Isak Behms professionella karriär säger Peter Schönström att¹⁹

»... denne Isac Behm hade en Wernstedt till fru hennes fader war Öfwerste och hade hertig Magnus oägta dotter Lucretia till fru.«²⁰

»Isac Behm ligger i Börstel körka, begrafwen i Roslagen hwarest han och haft en förlänings gård och förer nästan samma wapn på sin graf som vår morfader på Sin graf i Salberget. Hade twänne söner, den äldstas namn har jag glömt[.] Utaf hånom lefde i detta kriget en som war Ryttmästare af Östgiöte regementet. Det war den samma som i Kung Carl den 11 tijd sökte upp så många fördolda rösen. Den andra hette Michael Behm han war betient i Drottning Christinas håf Kung Gustaf Adolfs Frumoder hwilken hade Gäfle til Lifgeding. Hans son hette Jonas Behm hwilken war borgmästare i Gäfle och hade en Schröder til Fru utaf hwilka Schrödrar Superin[ten]denten Schröders och prosten Gaddas Fru och äro. Denna Jonas Behm hade 12 söner och en dotter[.]«²¹

Peter Schönström och Emanuel Swedenborg var dubbelkusiner, då deras fäder var bröder och deras mödrar var systrar; se Tavla 1. Vårt fokus här är

¹⁵ Denna version återkommer även i SMoK (1942–1955, band 1, s. 195).

¹⁶ SBL (1918–, band 3, s. 57).

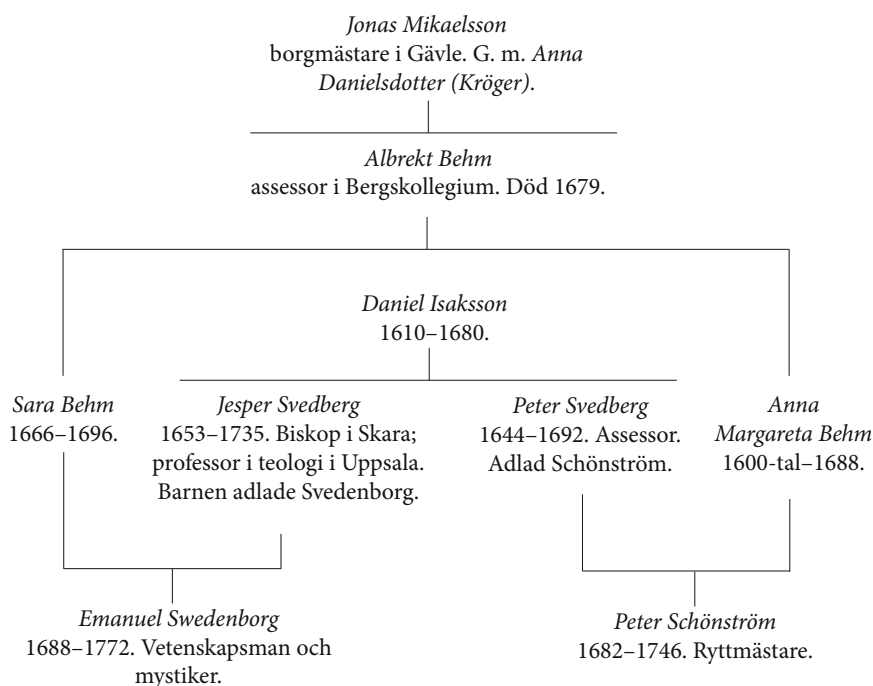
¹⁷ SBL (1918–, band 3, s. 54 ff).

¹⁸ von Stiernman (1835–1836, s. 403).

¹⁹ Brevet är odaterat, men eftersom Schönström avled 1746 och han hänvisar till Stora Nordiska kriget i det bör hans brev vara ungefärligen samtida med von Stiernmans bok.

²⁰ Schönström s. 273. Tack till Urban Sikeborg som försett mig med en avskrift av brevet.

²¹ Schönström s. 274.

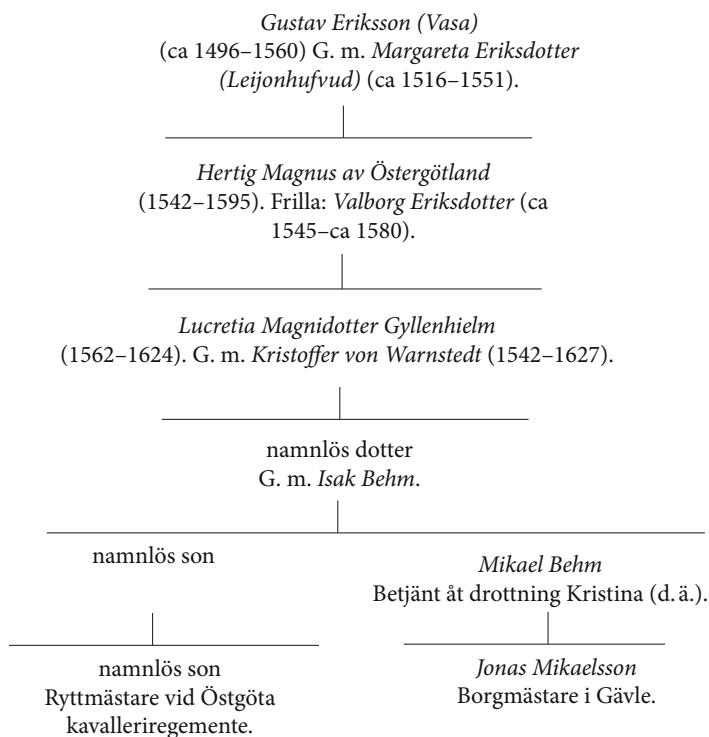

Släkttavla 1. Dubbelkusinerna Peter Schönströms och Emanuel Swedenborgs släktrelation. Övriga barn och äktenskap inte angivna.
Källa: Elgenstierna (1925–1936, bd 1, s. 261 f; bd 7, s. 118 f och 654; bd 8, s. 56 f.)

på mödernesläkten, då dessa systrar var döttrar till assessorn i Bergskollegium Albrekt Behm (död 1679). När Schönström skrev »vår morfader« var det alltså assessorn Albrekt Behm han menade. Albrekt Behms far var borgmästaren i Gävle Jonas Mikaelsson.

Det Peter Schönström påstod var alltså att Isak Behm var Jonas Mikaelssons farfar, dvs. att han var Peter Schönströms och Emanuel Swedenborgs morfars farfars far. Viktigare var kanske att de därmed skulle kunna göra gällande kunglig härstamning genom Lucretia (Magnidotter) Gyllenhielm, oäkta dotter till hertig Magnus av Östergötland. Innebörden av detta påstående illustreras i Tavla 2. Schönström var alltså inte en oberoende observatör när han gjorde dessa påståenden om Isak Behm.

Varken Anrep (1858–1864, band 4, s. 589), Elgenstierna (1925–1936, band 8, s. 747 f) eller Szabad (2008, band 2, s. 1048) redovisar något äktenskap mellan Isak Behm och en dotter till Kristoffer von Warnstedt (1542–1627) och Lucretia (Magnidotter) Gyllenhielm (1562–1624). Den donation av gårdar som Kristoffer von Warnstedt och Lucretia (Magnidotter) Gyllenhielm

Släkttavla 2. Släkten Behms äldsta led enligt Peter Schönström.

fick 1590 av Johan III kan senare knytas till deras kända ättlingar.²² Det finns alltså ingen grund för påståendet om detta äktenskap och tills dess att kontrollerbara uppgifter kommer fram kan vi lämna frågan därhän.

Schönström skrev att Isak Behm »förer nästan samma vapn på sin graf som vår morfader på Sin graf«. Enligt SBL (1918–, band 3, s. 57) förde Isak Behm som vapen i sitt sigill »... en krökt, bepansrad arm, hållande en kortskaftad dubbelyxa, inom vapensköld under adlig hjälm«.

I en fullmakt som Isak Behm utfärdar 29 april 1621 finns såväl hans namnteckning som hans sigill.²³ Sigillet omfattar en graverad yta med en höjd av ca 15 mm. Vi kan då konstatera att Isak Behm här skrev sig själv som »Isaak Bhem« (se Bild 1). En avbildning av vapnet i sigillet utförd av heraldikern Magnus Bäckmark återfinns i Bild 2. Bäckmark kommenterar vapnet så här:²⁴

²² Almquist (1931–1976, band 1:1 och 1:2).

²³ Borgmästare och råd före 1626 F:74 (fascikel märkt »1621«).

²⁴ Bäckmark (2014).

»SBL:s beskrivning av vapnet är varken rättvisande eller fullständig. Det framkommer inte att sigillet (om samma, vilket ju ligger närmast till hands att tro) visar ett fullständigt vapen, dvs. även hjälmprydnad. 'Adlig hjälm' är en anakronistisk formulering – det är först under 1700-talets andra hälft som hjälmtypen reserveras för adliga. Jag skulle beskriva det betydelsebärande i vapnet så här:

Sköld: En (sinistervänd) böjd bepansrad (vänster) arm svingande en stridshammare. Hjälmprydnad: Samma bild som i skölden, fast uppskjutande [dvs. armens tjocka ände – inte armbågen – är placerad mot hjälmen]. – Med parenteser () är markerat sådant som kanske mer är tillfälligheter i gravyren än obligatoriska delar av vapeninnehållet.«

Albrekt Behm begravdes i Sala landsförsamling 23 november (23:e söndagen efter trefaldighet) 1679.²⁵ Någon grav efter honom finns varken beskriven i litteraturen om Sala landsförsamlings kyrka eller dokumenterad i gravstensinventeringen.²⁶ Schönströms påstående går därför inte att vare sig bekräfta eller vederlägga. Noterbart är också att ätterna Behmer och de Behm förde olika vapen som dessutom var helt olika det som kan dokumenteras för Isak Behm.

Isak Behms vapen företer dock en likhet med de så kallade sköldebrevs-knektarnas vapen.²⁷ Dessa förde emellertid en delad eller styckad sköld. Armen var bepansrad och beväpnad i så fall med ett svärd. Hjälmprydnaden bestod av två vädurs- eller gumsehorn med tre kronor eller senare en stjärna. Här kan också nämnas adliga ätten Creutzhammar som i mitten av 1600-talet förde två korslagda stridshammare.

Vi kan här också korrigerera en av Schönströms uppgifter, nämligen att hans morfars mor skulle kommit från släkten Schröder. Hon hette i själva verket Anna och var dotter till borgmästaren i Gävle Daniel Kröger och Margareta Persdotter (Ångerman).²⁸ Förmodligen har han missmint sig eller på något sätt blandat ihop »Kröger« med »Schröder«.²⁹ Peter Schönström

²⁵ Sala landsförsamling C:1, fol. 89r.

²⁶ *Beskrivning över Sala landsförsamlings kyrka* (1932) och *Gravstensinventeringen* (2014; Västmanlands län, Sala, Sala sockens kyrkogård).

²⁷ Se Vikström (2001) och Eriksson *et al.* (2005).

²⁸ Se Sikeborg (2014, personpost för Anna Danielsdotter) av vilken det framgår att Anna tillhörde Bure-ätten. Att Jonas Mikaelssons hustru hette Anna framgår också i ett mål i Gävle rådhusrätt 27 oktober 1637: »B[orgmestaren] Jon Mikels[ons] hustru hederligh och dydesamma H[ustru] Anna ...« (GSD, s. 103).

²⁹ När Schönström skriver »utaf hwilka Schrödrar Superin[ten]denten Schröders och prosten Gädas Fru och äro« kan det vid första påseendet synas märkligt, men med största säkerhet är de som omnämns biskopen i Kalmar Herman Schröder (1676–1744), som var gift med Anna Katarina Schröder (SMoK 1942–1955, band 6, s. 577f; Elgenstierna, band 7, s. 5; Szabad 2008, band 2, s. 853) samt prosten i Norrköping Hans Gedda (1670–1725) som var gift med Anna Katarinas syster Elsa Schröder (Elgenstierna, band 3, s. 10; Szabad 2008, band 1, s. 352). Dessa systrar var alltså döttrar till prosten i Säve Georg Schröder och Margareta

skulle alltså med rätta ha kunnat hävda att han och Swedenborg genom sin morfars mor härstammade från *Bureätten*.

Även om Schönström alltså har påståenden som är direkt felaktiga verkar det dock finnas korrekta påståenden. Förmodligen var den person som »war Ryttmästare af Östgiöte regementet« identisk med premiärryttmästaren Karl Behm (1645–1729).³⁰ Han var från 1674 på Wittenbergs kavalleriregemente, från 1676 på Livregementet vid häst och från 1696 vid Östgöta kavalleriregemente. Vi ska nedan visa att med största sannolikhet var premiärryttmästaren Karl Behm verkligen en sonson till Isak Behm.

Varifrån fick Schönström sina uppgifter? Det låter sig inte fastställas, men det är bestickande att sedermera biskopen i Skara Jesper Svedberg, Emanuel Swedenborgs far och Peter Schönströms farbror (se Tavla 1), 1684 utnämndes till regementspastor vid Livregementet vid häst och alltså under några år var placerad på regementet tillsammans med den ovan nämnde Karl Behm.³¹

Isak Behms förlänningar

Peter Schönström påstod också att Isak Behm skulle fått en gård förlänad i Börstils socken. Om Isak Behms jordinnehav skriver dock Nils Ahnlund:

»Sina förlänningar, Ön i Valbo socken, Gästrikland, och Risberga i Östuna socken, Uppland, befinnes han ha innehaft under de närmast följande åren [efter 1614]. 1622 mottog han, enligt en arkivnotis, av änkedrottning Kristina frihet på gården Sund, varmed tydligtvis bör förstås Sund i Börstils socken, Uppland, där B. enligt Schönström haft en förläningsgård ...«³²

Uppgiften om en förlänning i Ön i Valbo socken i Gästrikland utanför Gävle är korrekt. Den ges av hertig Karl redan den 24 februari 1599.³³ I brevet framgår att förlänningen tidigare tillhört Sigfrid Henriksson, som var

»... af dhet Partij, som alt ondt, buller och oror udi vårt kära fäder:nesland

Brunnerus. Georg Schröder, som var son till borgaren Erik Fransson Schröder och hans hustru Sofia Jöransdotter, tillhörde en Lidköpings-släkt Schröder, som såvitt det kan bedömas var helt orelaterad till släkten Kröger (Dahl 1968; 2009, femte roten, tomt 66 [http://www.gbgtomter.se/Rote_5/5.66.pdf]). Georg Schröder var alltså inte besläktad med biskopen och uppgiften från Anrep (1858–1864, band 1, s. 910) att Elsa Schröder skulle tillhört samma släkt som Herman Schröder är alltså felaktigt.

Ett barnbarn till Herman Schröder adlades 1750 Schröderheim (adliga ätten 2046) och ett barnbarn till Hans Gedda adlades 1797 Gedda (adliga ätten 2168). Alla dessa Schrödrar har alltså i själva verket inget med Peter Schönström att göra.

³⁰ Lewenhaupt (1920–1921, bd 1, s. 35). Annan litteratur (nedan) anger att han föddes 1640.

³¹ SMoK (1942–1955, band 7, s. 363c). Generalmönsterrullorna upptar dock Jesper Svedberg först 1685 (inte 1684) som regementspastor (GMR 767, fol. 2, och 768, fol. 4).

³² SBL (1918–, band 3, s. 57)

³³ Riksregistraturet 88, s. 124.

åstadkommit hafwär, såsom och nu dragat af Rijket igen til aht alt ondt stemla och åstadkomma...«³⁴

Donationen flyttas alltså över från en av Sigismunds anhängare som flytt riket till en av Karls. Denna donation har bekräftats minst två gånger. Första gången var 1604, då det utfärdades ett uttryckligt konfirmationsbrev.³⁵ Enligt Gästriklands landskapshandlingar donerade änkedrottning Kristina 23 september 1613 fyra hemman i Ön till Isak Behm.³⁶ I detta fall handlar konfirmationen förmodligen om att änkedrottningen tagit emot en del av Gästrikland (Gävle stad och hus) som en del av sitt livgeding och därför bekräftat tidigare gjorda donationer.³⁷

Det framgår nu fler detaljer och att det handlar om ett skattehemman och tre prebendehemman i Ön i Valbo socken utanför Gävle.³⁸ Samtidigt doneras även ett skattehemman i Nor i Ovansjö socken i Gästrikland. Denna donation på fem hemman finns noterad i avkortningen i fogderäkenskaperna 1613–1619.³⁹ Den finns även markerad i den årliga räntan 1615–1619.⁴⁰ För

³⁴ Riksregistraturet 88, s. 124. Sigfrid Henriksson Sarffue var sekreterare i kronokansliet 1586–1598 (Svalenius 1991, s. 157 ff). Han var gift med Elin Königsdotter, som tillhörde Bureätten (Sikeborg 2014; personpost Elin /Königsdotter+).

³⁵ Riksregistraturet 98, fol. 244r och 244v.

³⁶ Landskapshandlingar, Gästriklands handl. 1613:2 (SVAR BILD-ID: A0044082_00012). Donationen finns även upptagen i det s.k. Förläningsregistret för 1614 och 1615 (Förläningsregistret 26, SVAR BILD-ID: A0070989_00230 och A0070898_00377).

³⁷ Almquist (1917–1923, band 1, s. 39 ff).

³⁸ Enligt DMS (band 11, s. 90, 100 f) omfattade Ön fyra skattehemman, varav tre 1544 kallas kyrkohemman och 1550 och 1567 prebendehemman. Det var marsken Torgils Knutsson som 1306 donerade jord till Uppsala domkyrka, vars domkapitel 1307 fick ta jorden i besittning. Dahlbäck (1977, s. 315, not 3) nämner Ön men i ett sammanhang där domkyrkan blir sig frändömd jord där 1409. DMS redovisar dock upprepade tvister mellan domkyrkan och kronans fogdar under första halvan av 1400-talet. Torgils Knutssons donation nämns dock inte av Dahlbäck.

Prebende var ursprungligen den dagliga portion mat som biskopen tilldelade kanikerna i domkapitlet (KHLNM 1980–1982, band 13, sp. 416 ff). Här avses alltså gårdar som tidigare utgjort försörjning för en kyrklig befattningshavare som var innehavare av ett prebende under medeltiden, men beteckningen har behållits även efter det att hemmanen i praktiken blivit kronohemman efter reformationen.

Om härardshövdingen Anders Sigfridssons (Rålamb) förvärv 1574 av tre hemman på Ön vilka han samma år överlät till två av sina svågrar, se Sikeborg (1997, s. 119).

³⁹ Landskapshandlingar, Gästriklands handl. 1613:2 (SVAR BILD-ID: A0044082_00012); 1614:3 (SVAR BILD-ID: A0044083_00012); 1615:13 (SVAR BILD-ID: A0044084_00027); 1616:12 (SVAR BILD-ID: A0044085_00011); 1617:3 (SVAR BILD-ID: A0044086_00023); 1618:10 (SVAR BILD-ID: A0044087_00010) och 1619:10 (SVAR BILD-ID: A0044088_00071).

⁴⁰ Ett skattehemman och tre prebendehemman i Ön, Valbo socken samt ett skattehemman i Nor, Ovansjö socken. För hemmanen i Valbo, se Landskapshandlingar, Gästriklands handl. 1615:13 (SVAR BILD-ID: A0044084_00157, A0044084_158); 1616:12, fol. 47v (SVAR BILD-ID: A0044085_00139); 1617:3, fol. 37v (SVAR BILD-ID: A0044086_00141) och fol. 38r (SVAR BILD-ID: A0044086_00142); 1618:10, fol. 44v (SVAR BILD-ID: A0044087_00154) och fol. 46r (SVAR BILD-ID: A0044087_0155); 1619:10 (SVAR BILD-ID: A0044088_00071 och A0044088_00072).

1620 och 1622 så har inga avkortningslistor återfunnits och för 1621 saknas landskapshandlingar för Gästrikland och Norrland.⁴¹ Från 1623 återfinns inte Isak Behm i avkortningsförteckningen.⁴²

Risberga i Östuna socken, Långhundra härad, omfattade två mantal som 1 juli 1619 donerades till riksrådet och amiralen Claes (Larsson) Fleming (1592–1644).⁴³ Någon donation av Risberga till Isak Behm är inte redovisad i litteraturen. Kontroll i Upplands landskapshandlingar visar dock att förlänningen av två kronohemman samt två kvarnar i Risberga, Östuna socken i Långhundra härad, till Isak Behm konfirmerades 5 april 1612 av Gustav II Adolf.⁴⁴ Förlänningen kvarstår i avkortningen ännu 1616.⁴⁵ År 1623 är dock Claes Flemings donation noterad.⁴⁶

Avkortningarna talar om att Karl IX skulle ha gjort donationen och att den konfirmerades av Gustav II Adolf 5 april 1612. En kopia av konfirmationsbrevet finns bland verifikaten i räkenskaperna och där framgår att donationen var ett så kallat *Norrköpingsbesluts gods*.⁴⁷ Dessa donationer var förknippade med restriktioner vad gäller förfoganderätt och arvsrätt i förhållande till de fullt *allodiala*,⁴⁸ för vilka i princip landslagens bestämmelser gällde. Man var till exempel tvungen att söka bekräftelse på donationen när en ny monark tillträdde. Kungen hade dessutom hembuds rätt vid försäljning och pantsättning. Då Karl IX avled hösten 1611 var konfirmationen våren

För hemmanet i Ovensjö, se Landskapshandlingar, Gästriklands handlingar 1615:13, fol. 50r (SVAR BILD-ID: A0044084_00160); 1616:12, fol. 51v (SVAR BILD-ID: A0044085_00143); 1617:3, fol. 41v (SVAR BILD-ID: A0044086_00145); 1618:10, fol. 48v (SVAR BILD-ID: A0044087_00158); 1619:10 (SVAR BILD-ID: A0044088_0122).

⁴¹ Landskapshandlingar, Gästriklands handlingar 1620:6 samt Norrlands handlingar 1620:15, 1622:1, 1622:3, 1623:10 och 1623:11.

⁴² Till exempel Landskapshandlingar, Gästriklands handlingar 1623:5, fol. 3r (SVAR BILD-ID: A0044090_000117); 1624:7 (SVAR BILD-ID: A0044091_00090), samt 1625:4 (SVAR BILD-ID: A0044092_00008).

⁴³ Almquist (1931–1976, band 1:2, s. 782 f). Om Claes Fleming, se SBL (band 16, s. 139), SMoK, (1942–1955, band 2, 528 f).

⁴⁴ Landskapshandlingar, Upplands handlingar 1612:6.

⁴⁵ Landskapshandlingar, Upplands handlingar 1616:14.

⁴⁶ Landskapshandlingar, Upplands handlingar 1623:6 (SVAR BILD-ID: A0045841_00009) Se även Riksregistraturet 115, fol. 170r och 170v. Här verkar det dock inte framgå att det var ett konfirmationsbeslut. – Donationen finns också upptagen i det så kallade förläningsregistret 1614 (Förläningsregistret 26, SVAR BILD-ID: A0070989_00174 och A007989_230) och 1615 (Förläningsregistret 26, SVAR BILD-ID: A0070989_00377).

⁴⁷ Landskapshandlingar, Upplands handl. 1612:6 (SVAR BILD-ID: A0045664_00107 och A0045664_00108). En hänvisning till donationen finns även i Titularregister till riksregistraturet 3, fol. 7r, och en (i förhållande till versionen i avkortningen) förkortad version av donationsbrevet finns i Riksregistraturet 115, fol. 170r och 170v (maskinpag. 262r och 262v).

Om Norrköpingsbesluts godsen, se Clason (1895, s. 52 ff) och Winberg (1985, s. 35–37).

⁴⁸ Termen »allodial« betyder arvsrättslig eller nedärvd och är härledd från den medeltidslatinska termen »allodium«, som betyder fast eller lös egendom som överförs genom arv inom en släkt (NE, band 1, s. 233; Sikeborg 2013, s. 28).

1612 säkert bekräftelsen i enlighet med den ordning som gällde för Norrköpingsbeslutsgodsen. Beslutet om att inrätta denna typ fattades vid riksdagen i Norrköping våren 1604, vilket sätter en gräns för när donationen tidigast kan ha skett.⁴⁹ Gissningsvis har en försäljning eller byte skett efter 1616 direkt till kronan, vilket möjliggjorde donationen till Fleming 1619. Alternativt handlade det om en transaktion direkt mellan Isak Behm och Claes Fleming.

Vad gäller förläningen av Sund, låt oss först konstatera att uppgiften om att det skulle vara Sund i Börstil har rättats i samma volym i SBL till Sund i Österlövsta.⁵⁰ Mangsbo (2013) har nyligen på Anbytarforum också gjort gällande att Isak Behms efterlevande ska ha levt där under 1600-talet. Några källor för detta eller några uppgifter om dessa efterlevande har dock inte redovisats.

I »... Register öfwer Enkiedrott: Christina swänka Registratur 1612 till åhr 1626« finns dock donationen upptagen för 1622: »Isack Behm på den gården Sund«. ⁵¹ Drottning Kristinas registratur är dock bara bevarat för 1623 förutom enstaka brev.⁵² Eftersom Sunds lokalisering inte framgår är det förmodligen denna notis som SBL åsyftar i citatet ovan. Därefter har man på ett inte redovisat sätt kunna klarlägga vilket Sund som avsetts och infört rättelsen.

I fogderäkenskapernas avkortning för Österlövsta socken i Upplands handlingar för 1628 framgår följande:⁵³

»Efter Saligh Enkiedrotningens bref den
[plats för datum] Besitter en gammal tienare
Isack Bem sitt hemman Sund i
Löfstad sochen frijtt årliga
räntan allenast
Skattehemman 1«

Isak Behm hade alltså 1622 fått sig förlänat den årliga räntan på sitt skattehemman i Sund i Österlövsta socken, Olands härad. Förläningen har inte återfunnits i någon tidigare avkortningsförteckning. Det finns heller inte

⁴⁹ Ytterligare en restriktion var att dessa donationer inte fick ärvas av kvinnor eller genom bakarv. En dotter fick bara ära om bröder saknades och kronan kunde godkänna hennes man som innehavare av förläningen.

⁵⁰ Lövsta socken (ibland Östra Lövsta) bytte under 1800-talet namn till Österlövsta socken, senare Österlövsta församling. Den ingår numera (2014) i Hållnäs-Österlövsta församling. Här använder jag namnet »Österlövsta« eftersom det är det namnet som förekommer i arkivsammanhang.

⁵¹ Titularregister till riksregistraturet 3 (s. 14 inom registret till drottningens registratur; SVAR BILD-ID: A0039194_00154).

⁵² Drottning Kristinas registratur för 1623 finns i Kungliga arkiv K75. Enstaka brev finns i Kammarkollegiet. Kungliga och furstliga personers brev 2:10.

⁵³ Landskapshandlingar, Upplands handlingar 1628:2 (SVAR BILD-ID: A0045873_00026).

angivet om detta är en frihet som gavs på så kallad *behaglig tid* (dvs. tills den tas tillbaka), om den var given på *livstid*, vilket vanligen angavs uttryckligen, eller om det var ett *Norrköpingsbeslutsgods*. Rimligen var det en livstidsförläning. Man kan också konstatera att även denna förläning har undgått J. A. Almquist.⁵⁴

Förläningen av årliga räntan till Sund torde alltså ha varit en livstidsförläning och därför återgått till kronan vid hans död. Det finns inget spår av den efter Isak Behms död och 20 december 1646 köper Emanuel de Geer av kronan skatteintäkterna för gårdar omfattande 165 mantal i Österlövsta och kringliggande socknar, inklusive Sunds fyra mantal.⁵⁵

Om Sund i Österlövsta socken

Enligt *Det medeltida Sverige* bestod Sund i Österlövsta av fyra gårdar 1554 vilka alla var skattejord.⁵⁶ År 1566 fördelades jorden på de fyra enheterna så att de hade 5 1/3, 4 2/3, 4 och 3 1/3 öresland vardera.⁵⁷ Det motsvarar 16, 14, 12 och 10 örtugland, och då örtuglandet i sin tur motsvarade ungefär ett tunnland, innebär det att bruksenheter motsvarade ungefär 8, 7, 6 och 5 hektar.⁵⁸

Vad kan beläggas om Isak Behm i Österlövsta?

Låt oss nu studera de ytterligare belägg för Isak Behm på Sund som finns för att därefter se vilka slutsatser som kan dras.

Den 14 mars 1674 begärde domaren Tomas Olofsson i Orsbo (»Ohrzbo«) och Per Hansson i Grönö i Österlövsta socken inför Lövsta tingslags häradsrätt⁵⁹ att Melker Isaksson i Sund i Österlövsta socken, som enligt dem då besatt deras bördejord, skulle gå med på en förlikning som de kunde acceptera angående bördejorden.⁶⁰ Häradsrätten fann dock att Tomas Olofssons morfar, den nu avlidne Hans Eriksson, hade sålt sin andel till sin bror Anders Eriksson. Denne hade sin tur sålt broderns och sin egen andel till den tredje brodern, Jakob Eriksson, vars arvingar senare sålde jorden till Melker

⁵⁴ Almquist (1931–1976, band 1:1, s. 376–381, 399–401).

⁵⁵ Almquist (1931–1976, band 1:1, s. 377 f). Emanuel de Geer (1628–1698) var son till Louis de Geer (SBL 1918–, s. 453).

⁵⁶ DMS (1972–, band 1:1, s. 70).

⁵⁷ DMS (1972–, band 1:1, s. 78).

⁵⁸ KHLNM, (1980–1982, band 11, spalt 457 ff [»markland«] och band 21, spalt 1 ff [»öresland«]).

⁵⁹ Tingslaget omfattade Österlövsta och Hållnäs socknar. För den aktuella perioden finns bara tingslagets domböcker bevarade i form av renovationer i Svea hovrätts arkiv.

⁶⁰ Svea Hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:676, fol. 853r. Källmaterialet använder oftast formen »Melkior«, men även »Melker« förekommer. Eftersom jag genomgående i övrigt försöker använda moderna normalstavningar sker det även här så att »Melkior« normaliseras till »Melker«.

Isakssons far, vilket framgick av ett fastebrev daterat 7 juli 1617, som uppenbarligen förevisats rätten. Melker Isaksson, som vi senare ska konstatera är en av Isak Behms söner, hade därför inget att förlikas.

Den 26 april 1620 presenterade Isak Behm för Stockholms rådhusrätt ett pantbrev som visade att »Hendrich Borgringh« hade pantsatt sitt hus på Österlånggatan i Stockholm för ett lån på 750 riksdaler. Pantbrevet är daterat »Datum Sund dänn 29 Julij anno 1618«. ⁶¹ Den 3 december 1621 uppträder borgaren Erik Larsson för rätten och det framkommer att han löst Isak Behms pantbrev för 1340 daler »swänsche«. ⁶²

Isak Behm i Österlövsta finns upptagen i jordeboken för 1620 där hans namn finns inskrivet vid sidan av ett av Sunds hemman. ⁶³ Här upptas hemmanen i samma ordning som under 1500-talet (se ovan): 5 1/3, 4 2/3, 4 och 3 öres land. Isak Behm är inskrivet vid det tredje hemmanet, dvs. vid det som omfattar 4 öres land. Namnet är inskrivet med en annan hand än den övriga längden och alltså gjort efter att längden upprättats. Några namn på brukare finns i övrigt inte alls angivna på Sunds hemman.

Isak Behm förekommer två gånger i längderna för kyrkotionde 1622 och 1623. Dessa längder upprättades vad avser namn och gårdar på hösten innan längden slutfördes. När senare tiondet levererades i början på påföljande år slutfördes längden med det inlevererade tiondet. Uppgifterna bör alltså avse hösten 1621 respektive 1622. Trots att Isak Behm finns upptagen i längderna finns det ingen notis om att han alls betalade något tionde. ⁶⁴

Den 29 maj 1623 uppbjöds på häradstinget i Österlövsta och Hållnäs socknar för andra gången »dhe holmar och skiär som Isack Beem kiöpt haffwer«. ⁶⁵

⁶¹ STb (1939–, del XII, s. 28). – Isak Behm hade redan 1597 uppträtt i rådhusrätten i Stockholm då han anklagades för mord. Det är en hustru Susanna som anklagar honom för dråp på hennes systerson Michael Kolprecht: »Kom för rätten hustrw Susanna, och klagede til eenn w. n. f:ten hertig Carls cantzlyskrifuer Jsaach Bheem benämpdh om eet dråp hann giordt på hennes systersonn Michil Kolprecht...«. Detta är det första kända belägget för Isak Behm och han kallades då kansliskrivare. Rätten bedömer dock att det var i våda varför Isak Behm frikänns från dråpanklagelsen och får betala böter för våda. (STb 1939–, del II, s. 158 ff).

⁶² STb (1939–, del XII, s. 194). – Henrik Borgring (Borgling, Borgerling) var gästgivare i staden 1618–1622, 1627–1632, 1634–1637, 1639–1641 (Wrangel 1903, s. 228 f, 231–234). Erik Larsson var Henrik Borgrings svåger och ännu 1630 synes de tvista om fastigheten på Österlånggatan (STb 1939–, del XIX, s. 52 ff). Eftersom det är Henrik Borgrings svåger som hjälper honom att lösa lånet från Isak Behm verkar det sannolikt att Henrik Borgring och Isak Behm inte var närmare besläktade.

⁶³ Landskapshandlingar, Upplands handlingar 1621:15, fol. 344v (SVAR BILD-ID: A0045818_00173).

⁶⁴ Landskapshandlingar, Upplands handl. 1622:13 fol. 38r (SVAR BILD-ID: A0045831_00043) och 1623:1, fol. 53v (SVAR BILD-ID: A0045837_00105).

⁶⁵ Svea hovrätt. Advokatfiskalens arkiv EXIe:645, maskinfol. 285r.

En serie boskapslängder upptar Isak Behm 1624 och 1627–1629.⁶⁶ För 1628 uppges det finnas sex personer i hushållet. År 1631 står dock Melker Behm för Sund.⁶⁷ I de tidigaste jordeböckerna efter 1630 uppges Isak Behm 1631–1632 skatta för en av de fyra gårdarna Sund i Österlövsta.⁶⁸ Här uppgavs dock brukningsenheten omfatta $4\frac{1}{3}$ öresland. I båda fallen är han dock upptagen som den andre i ordningen varför detta bör motsvara den enhet som var $4\frac{2}{3}$ öres land. Det är också den gård där vi senare finner hans arvingar och det gör att man undrar om uppgiften från 1620 om fyra öresland är korrekt.

Den tidigaste uppgiften om att han är avliden är en roteringslängd från 1631 där hans hustru omnämns som »S. Isaak Bhems Effterlefferska«.⁶⁹ Där-efter finns det i arkivmaterialet bara någon enstaka hänvisning till Isak Behm där han nämns som salig, men det är sena uppgifter och de tillför alltså inget.⁷⁰

Det framgår inte vilket hemman transaktionen 1617 omfattade. En Anders Eriksson finns upptagen i Sund, 1611 i en hjonelagslängd och 1616 i en tiondelängd. Tillsammans med att Melker Behm senare uteslutande är knuten till Sund bör man därför kunna dra slutsatsen att det var jord i Sund det handlade om i tvisten 1675.⁷¹ Isak Behm får alltså fasta på Sund 1617. Han synes bo där i vart fall från 1618. Frånvaro av tiondebetalning 1621 och 1622 är i vart fall för 1622 förenligt med att han då hade fått skattefrihet på årliga räntan eftersom denna innefattade även tiondet. Eftersom notisen 1628 talar om att han då »besitter« (dvs. i presens) sitt hemman fritt, är det en rimlig tolkning att han då fortfarande är i livet. Detta styrks också av att boskapslängden för 1629 upptar honom, men han är enligt roteringslängden 1631 avliden senast detta år. Det är en något mer precis tidsangivelse för dödsfallet än uppgiften från SBL om strax efter 1622.

Hans änka och *tre* söner kan bindas till Österlövsta och i synnerhet en av fyra gårdar i Sund men även Valnäs. I det följande redovisas först några tvister och jordtransaktioner som kastar ljus över Isak Behms avkomlingar i Sund.

⁶⁶ Boskaps- m.fl. längder, Uppland I:4 (SVAR BILD-ID: A0052534_00563), I:10 (SVAR BILD-ID: A0052534_00563), I:18 (SVAR BILD-ID: A0052542_00281).

⁶⁷ Boskaps- m.fl. längder, Uppland I:21, fol. 582v (SVAR BILD-ID: A0052545_00701).

⁶⁸ Jordeböcker, Uppsala län 5 (1631:5), fol. 159r, och d:o 13 (1632:23), fol. 75v.

⁶⁹ Roterings- och utskrivningslängder 51, fol. 315 (SVAR BILD-ID: A0054899_340).

⁷⁰ I en tvist 1646 mellan Isak Eriksson i Grönö och Lars Hansson i Skärplinge framkommer att den del av Grönö som det tvistas om tidigare varit pantsatt till »sal: Isack Beem aff [Isak Erikssons far] Erich Persson i Gröönö« (Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:652, fol. 494v).

⁷¹ Landskapshandlingar, Upplands handlingar 1611:16, fol. 152r (SVAR BILD-ID: A0045656_00160) och 1616:16, fol. 88v (SVAR BILD-ID: A0045757_00091).

Några tvister och jordtransaktioner

Under 1668 behandlar Lövsta tingslags häradsrätt flera gånger tvister mellan en Isak Behm och två av hans släktingar:

»[18 maj 1668] Tvistade Isack Behm medh sin Fadhers brodher Melchor Isacksson utj Sund och halvbrodern Johan Andersson uti Wallnäs ...«⁷²

Här handlar det om det ekonomiska utbytet av ett skär som lyder under Sund och som Isak Behm menar att farbrodern och halvbrodern utnyttjat på Isaks och hans syskons bekostnad. Tidigare samma år (13 februari 1668) har man tvistat om att farbrodern och halvbrodern sålt delar av syskonens innehav av Sund under deras omyndighetstid.⁷³ Försäljningen skulle ha skett för att Isaks far Baltzar Behm skulle ha pantsatt delar av gården för ett lån från Emanuel de Geer. Den senare får oklandrat behålla sitt förvärv. Att barnens hela innehav i Sund inte avyttrats framgår dock av följande notiser. Vi återkommer nedan till en förklaring.

Strax därefter köper Isak Behm sina syskons andelar i Sund. Under 1669 och 1670 uppbjuds dessa andelar på häradsstinget för Österlövsta och Hållnäs socknar. Syskonens namn var Melker (som kallas »unge«), Filip, Karl och Katarina (Karin).⁷⁴

Affären fortsätter med ytterligare transaktioner och det är först drygt 20 år senare (11 september 1689 och 11 maj 1691) som Isak Behm, som då kallas åbo i Sund, begär fasta på sitt köp.⁷⁵ Vad avser släktrelationer framgår följande:

- Det framkommer nu att »Karin Baltzar[s]dotter Behm« var gift med Olof Botsson i Gävle (»Oluf Botzson boendes i Gefle«).
- Ytterligare en syster, Maria Behm, nämns.
- Brodern Karl Behm kallas korpral i samband med att hans mottagande av likvid för sin och sin syster Marias delar i Sund omnämns 24 maj 1677.
- Det framkommer att Isaks halvsyskon som också säljer sitt arv i Sund, länsmannen Johan Andersson i Valnäs och hans syster Kristina, är samarva i Sund med Isak (och hans syskon) efter deras gemensamma mor Katarina (Karin) Ivarsdotter.⁷⁶

⁷² Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:663, maskinfol. 34r.

⁷³ Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:663, maskinfol. 27r och 27v.

⁷⁴ Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:665, fol. 665r; EXIe:667, fol. 730r, 730v; EXIe:663, fol. 742v.

⁷⁵ Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:698, fol. 975r, och EXIe:702, fol. 958r, 958v.

⁷⁶ I min läsning av renovationen tolkade jag först den gemensamma moderns patrononymikon som »Ivarsdotter«. Erik Mangsbo har vänligen påpekat att det faktiskt står »Erichsdotter«, vilket jag instämmer i. De andra källor som finns (se nedan) om hennes två barn som nådde vuxen ålder ger henne dock patronymikon Ivarsdotter och tillägger ibland

Vi har alltså en krets av syskon; Isak, Melker, Karl, Filip, Maria och Katarina Behm. Bara Katarina omnämns här med patronymikon Baltzarsdotter. Brodern Isak Behm finns dock i ett annat sammanhang omnämnd med patronymikon. Det är när han 7 november 1678 bötfälls av häradsrätten då han kallas »Isaak Baltzarþon uthj i Sund«. ⁷⁷ Till detta kommer halvsyskonen.

Det finns alltså skäl att tro att alla dessa transaktioner där Isak köper syskonens arvedelar handlar om arv efter Katarina Ivarsdotter; givet att hela fadersarvet var pantsatt och senare sålt till Emanuel de Geer.

Patronymikon och släktnamnet gör att vi kan vara helt säkra på att de hade samma far. Denne måste därför ha varit Baltzar Behm. Han förekommer under 1630-talet i Gävle och benämns då »Isak Behms son«. Det är fyra notiser 1637–1639 angående främst fastighetstransaktioner där han kallas så i domböckerna. ⁷⁸ Att det rör sig om Baltzar framgår dock av två av notiserna från 1639 i de versioner som finns i renovationerna i Svea hovrätts arkiv där han uttryckligen kallas »Isak Bhems son Balzar«. ⁷⁹ Troligen densamme son i samtliga fyra fall, men det spelar egentligen ingen roll här. Det viktiga är att vi får klarlagt att Baltzar Behm var son till Isak Behm.

Vi kan dra följande slutsatser: Dessa syskon, Baltzars barn, var alltså barnbarn till Isak Behm. För att undvika missförstånd kommer barnbarnet Isak Behm i det följande att benämnas Isak Baltzarsson Behm medan farfadern fortsättningsvis kallas Isak Behm. Eftersom även en grupp av halvsyskon till Isak nämns uttryckligen just som halvsyskon förstärker det slutsatsen att de sex varit helsyskon. De hade alltså samma mor och hon hette Katarina Ivarsdotter. Hon hade tidigare varit gift och hade då (utöver en son som dog ung) barnen Johan Andersson i Valnäs och hans syster Kristina. Dessa halvsyskon antog senare namnet Wallner.

I halvbrodern Johan Andersson Wallners (1627–1704) dödsnotis kallas modern »Catharina Ivars dotter«. ⁸⁰ I halvsystemen Kristina Wallners (1629–1727) dödsnotis kallas modern »Catharina Leufstadia«. ⁸¹ I båda fallen uppges dock fadern vara befallningsmannen Anders Olofsson. Vi kan därmed identifiera Katarina Ivarsdotter (Leufstadia) som den hustru Katarina i Sund och Valnäs som avlider 1656 och om vilken det sägs i kyrkoräkenskapsboken när testamentspenningar betalas: »Hust. Catharina i Sundh och Walnäß bleff

Leufstadia. Min bedömning är att den som läst konceptdomboken och skrivit renovationen har läst fel. Tyvärr är konceptdomboken inte bevarad för kontroll. Hur man tolkar detta påverkar inte släktrrelationerna bland Isak Behms ättlingar, utan bara hustru Katarinas härkomst.

⁷⁷ Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:682, fol. 700r.

⁷⁸ GSD, s. 186, 235, 241, 242, 268.

⁷⁹ Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:1783, fol. 326r och 332r.

⁸⁰ Född 27 december 1627 på Valnäs, Österlövsta, och död 31 juli 1704 på Valnäs, Österlövsta (Österlövsta EI:1, s. 221). Se även Österlövsta LI:1, s. 129.

⁸¹ Född 1629 i Österlövsta och begravd 13 februari 1727 i Hällnäs (Hällnäs C:2, s. 147f).

och räknatt hennes förreß sal. manß Anders Olofss Testamente vidi A:o 1639«. ⁸²

Anders Olofsson dog alltså 1639 och i kyrkoräkenskaperna finner vi att »Anders Oluffzon i Wallnäs Befallningzman öfer Frößåkerß och Näring-hundredz häradher som blef dödth i Knuttsby sochn uthi Söderby dhen 31 maj ...«. ⁸³

Katarina Ivarsdotter ⁸⁴ var säkert dotter till Ivar Matsson (*Ivarus Matthiae*) från Gästrikland, kyrkoherde i Österlövsta 1612–1633, ⁸⁵ död där 1641. ⁸⁶ Hennes bror var då alltså Magnus Ivarsson (*Magnus Ivari*), faderns efterträdare som kyrkoherde i Österlövsta till sin död 1671. ⁸⁷ Det var hennes brorson Per Magnusson (*Petrus Magni*) Leufstadius (död 1704) som började använda namnet Leufstadius. ⁸⁸

Baltzar Behm och Katarina Ivarsdotter bör rimligen alltså ha gift sig tidigast 1640. Från 1642 är »Baltzar i Walnäs« belagd på gården Valnäs i nära anslutning till Sund i Österlövsta. ⁸⁹ Den äldsta i syskonkullen kan alltså ha fötts tidigast 1640 eller 1641. År 1652 betalas testamentspenningar för Baltzar Behm. ⁹⁰ Det yngsta syskonet kan alltså ha fötts senast 1652 eller 1653.

Isak Behm hade en tredje son. Han kallas uttryckligen Karl Isaksson Behm och är endast känd genom två domboksnotiser, då han sålde sitt fa-

⁸² Österlövsta LI:1, fol. 36v.

⁸³ Österlövsta LI:1, fol. 19v. – Att Anders Olofssons hustru hette Katarina bekräftas också i ett ärekränkningsmål 18 oktober 1638: »... kom för Rätten välachtat Anderss Olofzson i Vaal Nääs, och klageligen sigh besuäradhe öfuer Albrecht Dijkshsson (!) een Skätte, boendess på Skärplinghe lööthen, som hans Hustru Charin till hennes godhe Nampn och rychte ahntastatt hafuer« (UDB, 1925–1956, band 4, s. 127).

⁸⁴ Observera att de samtida källorna kallar henne Karin Ivarsdotter eller enbart Karin.

⁸⁵ Fant & Låstbom, (1842–1845, band 2, s 189). Katarina finns dock inte nämnd i herdaminet.

⁸⁶ Österlövsta LI:1, fol. 21v.

⁸⁷ Fant & Låstbom, (1842–1845, band 2, s. 189 f); Österlövsta LI:1 fol. 55v.

⁸⁸ Fant & Låstbom, (1842–1845, band 2, s. 190). – Dessa två kyrkoherdar, Ivar Matsson och Magnus Ivarsson, använde inte såvitt jag kunnat finna namnet Leufstadius. Kyrkoräkenskaperna har ett par belägg på att det var just deras son respektive sonson Per Magnusson som antog namnet Leufstadius. Det finns en kyrkoherdeförteckning omfattande 15 kyrkoherdar, där de tolv första införts med samma hand (Österlövsta LI:1, främre pärmens insida). Om de tre aktuella kyrkoherdarna berättar förteckningen:

»11. Dn Ivarus Matthi

12. Filius ejus Magnus Ivari
Pro tem pastor

13. Dn Petrus Magni Leufstadius filius Magnus Ivari«.

Sannolikt är det Per Magnusson Leufstadius själv som fört in sitt namn i förteckningen, tidigast 1671 då fadern avled. Redan 1663 när Per Magnussons son Magnus föds benämns han dock som »P. M. Leufst[a]du[is]« (Österlövsta C:1, maskinfol. 4r).

Att kalla Katarina Ivarsdotter för »Katarina Leufstadia« är därför inte rimligt.

⁸⁹ Jordeböcker, Uppsala län 19, fol. 409v, och d:o 22, fol. 413v.

⁹⁰ Österlövsta LI:1, fol. 32v.

dersarv i Sund till brodern Baltzar Behm, och en notis då fastebrevet åberopades. Det är två uppbud vid häradsrätten för Österlövsta och Hållnäs socknar, första och tredje, från 22 juni 1648 och 7 mars 1649 som är kända.⁹¹ Vid hösttinget 11 september 1689 hänvisas till fastebrevet och Karl Behm kallas då »Fendrichen«.⁹² Inget ytterligare är känt om Karl Isaksson Behm. Från det faktum att han uppträder i egen sak kan vi sluta oss till att han var myndig. Med tanke på faderns förmodade dödstillfälle bör han vid försäljning varit minst 20–25 år.⁹³

Om ryttmästaren Karl Behm

Peter Schönström påstod att en ryttmästare vid Östgöta kavalleriregemente härstammade från Isak Behm. Vi har konstaterat att det rimligen var premiärryttmästaren Karl Behm som han avsåg. Stämmer påståendet bör denne ha varit sonson till Isak Behm. Eftersom denne premiärryttmästare bland annat tjänstgjorde vid Östgöta kavalleriregemente, företrädesvis vid Vadstena kompani, och bodde i sydvästra Östergötland, kan man misstänka att han hör samman med släkten Behm i Linköping. Såväl Viktor Örnberg som Victor Behm menar sig dock inte kunna inordna honom där.⁹⁴ Låt oss först gå igenom premiärryttmästarens karriär.

Enligt litteraturen deltog han i slagen vid Fehrbellin 1675, Landskrona 1676 (krigsfånge och sedan utväxlad), Halmstad 1677, Klisow 1702, Warszawa 1705, Lakowitz 1706 och Helsingborg 1710. Han ska ha sårats i ögat, i högra låret två gånger, i högra armen och i höger fot samt blivit huggen i huvudet. Fick avsked första gången 1707, andra gången 1714.⁹⁵

Han uppges ha blivit korpral vid Wittenbergs kavalleriregemente 1674, men han saknas i de två rullor som finns för regementet omfattande åren 1674–1675.⁹⁶ Överflyttad till Livkompaniet vid Livregementet till häst 1676,⁹⁷

⁹¹ Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:653, fol. 565v, och EXIe:654, fol. 361r.

⁹² Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:698, fol. 975v.

⁹³ En styckjunkare Karl Behm vid artilleriet finns i Reval i oktober 1660 (Rullor 1660:2, fol. 119r (SVAR BILD-ID: A0053573_00133)). Han lever ännu 1680 och får lön och i skrivelser daterade 1692 om tidigare ej utbetalda löner omnämns änkan ännu leva (Kammarkollegiet likvidationsakter 5–6:9 [med start på SVAR BILD-ID: A0066781_247]).

Denne styckjunkare skulle kunna vara identisk med denne Karl Isaksson Behm, men det finns ingen evidens som konfirmerar detta.

⁹⁴ ÖÅ (1885–1908, band XIV, s. 31), Örnbergska samlingen 8, fol. 271, och Behm (1888, s. 23; 1913, s. 38). Han finns istället upptagen i Örnbergska samlingen 8, »Behm. Spridda uppgifter«, fol. 256.

⁹⁵ Lewenhaupt (1920–1921, band 1, s. 35), Stenhammar & Stenbock (1941, #255, #380) samt Stille (1903, s. 182). Han saknas dock hos Braunerhjelm (1912–1922, band 5:1).

⁹⁶ Lewenhaupt (1920–1921, band 1, s. 35) samt Rullor 1674:8 och 1675:4.

⁹⁷ Lewenhaupt (1920–1921, band 1, s. 35).

dock efter 29 januari 1676,⁹⁸ där han i vart fall från 1677 var tredje korpral⁹⁹. Från 1678 var han andre korpral.¹⁰⁰ Senast 1683 var han förste korpral.¹⁰¹ Litteraturen har olika uppgifter, 12 eller 18 februari 1696, om när han blev kornett vid Östgöta kavalleriregemente.¹⁰² Vid Livregementet till häst var han dock fortfarande upptagen i rullan 6 juli 1696 som kornett vid livkompaniet.¹⁰³ Vid Östgöta kavalleriregemente var han först vid Vadstena kompani.¹⁰⁴ Han blev befördrad till löjtnant 1701, sekundryttmästare 1702 och premiärryttmästare 1705.¹⁰⁵ Efter att ha fått avsked första gången 1707 och därefter återinträtt i tjänst 1709 placerades han 1712 i Vifolka kompani.¹⁰⁶

Ingenstans, vare sig i rullor eller i andra handlingar, har jag dock funnit någon information om var och när han var född eller andra personliga omständigheter (till exempel patronymikon).¹⁰⁷

Under tiden vid Livregementets Livkompani ska hans olika befattningar ha haft följande boställen enligt en uppgift från 1686:¹⁰⁸

- *Tredje korpral*: Fullerö, Gamla Uppsala socken.
- *Andre korpral*: Gottröra by, Gottröra socken.
- *Förste korpral*: Lindö, Vallentuna socken. När det yngre indelningsverket genomfördes ska förste korpralens boställe 1689 ha flyttats till Antuna, Eds socken.¹⁰⁹
- *Kornett*: Åckelstad, Skepptuna.¹¹⁰

⁹⁸ Rullor 1676:20 (SVAR BILD-ID: A0053946_00113).

⁹⁹ Rullor 1677:13 (SVAR BILD-ID: A0053960_00013).

¹⁰⁰ Rullor 1678:17 (SVAR BILD-ID: A0053978_00244). von Warnstedt (1998, s. 97) anger från 2 juni 1678.

¹⁰¹ GMR 766, fol. 5; d:o 767, fol. 5; d:o 768, fol. 7; d:o 769, fol. 4; d:o 770, s. 14–15; d:o 771, s. 12–13; d:o 773, fol. 7; d:o 774, fol. 8; d:o 775, fol. 10; d:o 776, fol. 10; d:o 777, fol. 7; d:o 778, fol. 8, och d:o 779, fol. 7. – von Warnstedt (1998, s. 97) anger från 12 februari 1681.

¹⁰² von Warnstedt (1998, s. 97) respektive Lewenhaupt (1920–1921, band 1, s. 35).

¹⁰³ GMR 781, fol. 33.

¹⁰⁴ GMR 280, fol. 299; d:o 281, fol. 323; d:o 282 (AID v66364.b362).

¹⁰⁵ Lewenhaupt (1920–1921, band 1, s. 35).

¹⁰⁶ GMR 283 (AID v66365.b254).

¹⁰⁷ Karl Behm återfinns i arméns meritförteckningar för 1695 men inte för 1696 under Livregementet (Meritförteckningar I:27, SVAR BILD-ID: A0004239_00004, A0004239_00004). Östgöta kavalleriregemente återfinns under Första och Andra Livgrenadjärregementet. Första Livgrenadjärregementets meritförteckningar har en lucka 1685–1756 (Meritförteckningar I:6, SVAR BILD-ID: A0005314_00001) och Andra Livgrenadjärregementet har en för 1685–1776 (Meritförteckningar I:1, AID v574705). Han återfinns även i likvidationsakterna (Kammarkollegiet likvidationer 5–6:9 [med start SVAR BILD-ID: A0066781_00230]). Se även Likvidationer, Militiekontoret 34, och Likvidationer, Andra avräkningskontoret 152, #3586. Här framkommer inte någon relevant information.

¹⁰⁸ Rullor 1686:23 (SVAR BILD-ID: A0054142_00072).

¹⁰⁹ Braunerhjelm (1912–1922, band 3, s. 84).

¹¹⁰ Braunerhjelm (1912–1922, band 3, s. 84)

Det enda (indirekta) spåret efter honom på dessa ställen är att han finns omnämnd i en födelsenotis där Ivar Andersson, en »sventienare« (dvs. ryttare) hos Karl Behm utpekas som möjlig far till ett oäkta barn.¹¹¹

Förklaringen till Karl Behms frånvaro från de olika boställena är för mig oklar. Möjligen är rullornas och litteraturens uppgifter om de olika boställena inte korrekta eftersom landshövdingen i Uppsala län 19 maj 1688 i ett brev till K. Maj:t uppger att »Corporalen Behm ... haar sigh anslaget ett skattehemman, Synnarby uthi Korsta sochn [Sunnarby i Kårsta socken, Långhundra härad] af 16 öres landh jordh«.¹¹² Eftersom skrivelsen gäller en tvist med en av innehavarna av skatterätten om utbetalning av räntan är Sunnarby inte anslaget som boställe.

Hans verkliga bostadsort verkar dock ha varit Kättsta i Husby-Ärlinghundra socken. I en domboksnotis från Ärlinghundra häradsrätt 13 oktober 1685 framgår att¹¹³

... »Corporalen manhaftige Carl Behm
Begjårde Rättens attesta=
tum om Kiärstadh Kronohemmans
beskaffenhet widh deß anträde A^o [1]675.«

Han är i vart fall direkt belagd i Kättsta i Husby-Ärlinghundra eller till Ärlinghundra härad genom en rad källbelägg 1680–1697:

- ett antal domboksnotiser från Ärlinghundra häradsrätt (som i sig tyvärr inte ger ytterligare information om hans familj) 1680–1695;¹¹⁴
- en lantmäteriakt angående Kättsta från 1690;¹¹⁵
- i jordeböcker 1685–1693¹¹⁶ och
- i mantalslängder 1695–1697¹¹⁷.

Av jordeböckerna framgår att Kättsta är anslaget som rusthåll för korporalen *Karl Behm*.

Det har i litteraturen hävdats att ryttmästaren Karl Behm var gift två gånger, varav första gången med en till namnet okänd kvinna och andra

¹¹¹ Vallentuna Lla:4 (AID v91596.b107).

¹¹² Kollegiers m. fl. landshövdingars, hovrätters och konsistoriers skrivelser till Kungl Maj:t. 14.18.5.

¹¹³ Svea hovrätt. Advokatfiskalens arkiv EXIe:693, fol. 1128. Ett intilliggande hemman i byn ligger under Uppsala universitet och detta har lett till en tvist som det Akademiska konsistoriet behandlade 6 juli 1685 (Akademiska konsistoriets protokoll, band XIV, s. 160). Karl Behm har tydligen inte varit nöjd med utfallet där.

¹¹⁴ Svea hovrätt. Advokatfiskalens arkiv EXIe:686, fol. 701r, 701v; EXIe:693, fol. 1107v, 1108r, 1114r, 1114v, 1115r, 1128v; EXIe:695, fol. 1000v, 1001r, 1001v, 1002v, 1002v; EXIe:700, fol. 309v; EXIe:702, fol. 152v, 153r; EXIe:705, fol. 592r, 592v, 593r, 593v.

¹¹⁵ Lantmäteristyrelsen F2a:61 (A17).

¹¹⁶ Jordeböcker, Uppsala län 76, fol. 509v; 78, fol. 623r; 81, s. 1186; 89, fol. 16v.

¹¹⁷ Länsstyrelsen i Uppsala län EIX:7, s. 1766; EVIIIb:3, s. 128; EIII:1, s. 213, och EIII:2, s. 65.

gången med Margareta Beckerfeldt.¹¹⁸ Äktenskapet med Margareta Beckerfeldt kan beläggas i källmaterialet (se stamtavlan). Så är dock inte fallet med det första äktenskapet. Jag har inte sett argumentet framföras men man kan gissa att det är en slutsats som bygger på följande observationer: Margareta Beckerfeldt ska ha varit gift med en Anders Örnflycht som avled 1703. Hon kan därför först därefter ha gift sig med ryttmästaren Karl Behm. Eftersom Karl Behm har döttrar som gifter sig 1705 och 1708 måste han därför ha varit gift tidigare. Problemet med denna slutsats är dock att det visat sig att Margareta Beckerfeldt inte alls var gift med Anders Örnflycht utan med dennes farbror Hans Georg Örnflycht, vars dödsdatum inte är känt.¹¹⁹

Det är också i Husby-Ärlinghundra sockens kyrkböcker vi hittar Karl Behms lysningsnotis från 1680:

»Dn 2 Epiph [18 januari] Lystes för Carl Behmer och Fru Anna Beckerfält.«¹²⁰

Notisen kräver några kommentarer. Karl Behm kallas här, och även senare i en dödsnotis från 1684,¹²¹ för *Behmer*. Det kan finnas flera skäl till det, exempelvis en sammanblandning med den introducerade ättens namn eller att formerna Behm och Behmer ansetts vara likvärdiga. Att Karl Behm på detta sätt kallas Behmer finns det exempel på från det akademiska Uppsala.¹²² Jag noterar att pastor Peter Melander i Odensala, som fört den aktuella kyrkboken, under 1650-talet var kaplan i Uppsala domkyrka. I de belägg ovan från Husby-Ärlinghundra som tidigare anförts kallas han dock genomgående Karl Behm. I dödsnotisen, där han kallas Behmer, uppges bostadsorten vara Kättsta. Det är alltså hela tiden samma person som åsyftas.

Vad gäller kvinnans namn kan vi se att hon tituleras fru och därför måste ha varit änka. Någon »Anna Beckerfeldt« är dock inte känd, och att hon kallas Anna beror sannolikt istället på en förväxling med någon »Anna Margareta Örnflycht«, antingen dottern till Margareta Beckerfeldt och Hans Georg Örnflycht eller den senares brorsdotter med samma namn.

Om vi därtill lägger att Margareta Beckerfeldt i 1678 års jordebok¹²³ är belagd som ränteinnehavare till det kronohemman i Kättsta som var anslaget till kavalleriet, kan vi alltså med största säkerhet dra slutsatsen att det är

¹¹⁸ Lewenhaupt (1920–1921, band 1, s. 35) och Stenhammar & Stenbock (1941, #255).

¹¹⁹ Szabad (2008, band 1, s. 83).

¹²⁰ Odensala FI:1, fol. 34v. Husby-Ärlinghundra var annexförsamling till Odensala. Denna kyrkbok innehåller för Husby-Ärlinghundra en vigsellängd 1680–1688 och en dödbok 1681–1689. Först från 1695/1696 förs ministerialböcker och från 1716 husförhörslängder.

¹²¹ Odensala FI:1, fol. 57v.

¹²² Akademiska konsistoriets protokoll (band XIV, s. 160, och band XX, s. 213). Han kallas även Behm i Konsistoriet.

¹²³ Jordeböcker, Uppsala län 65, fol. 421v.

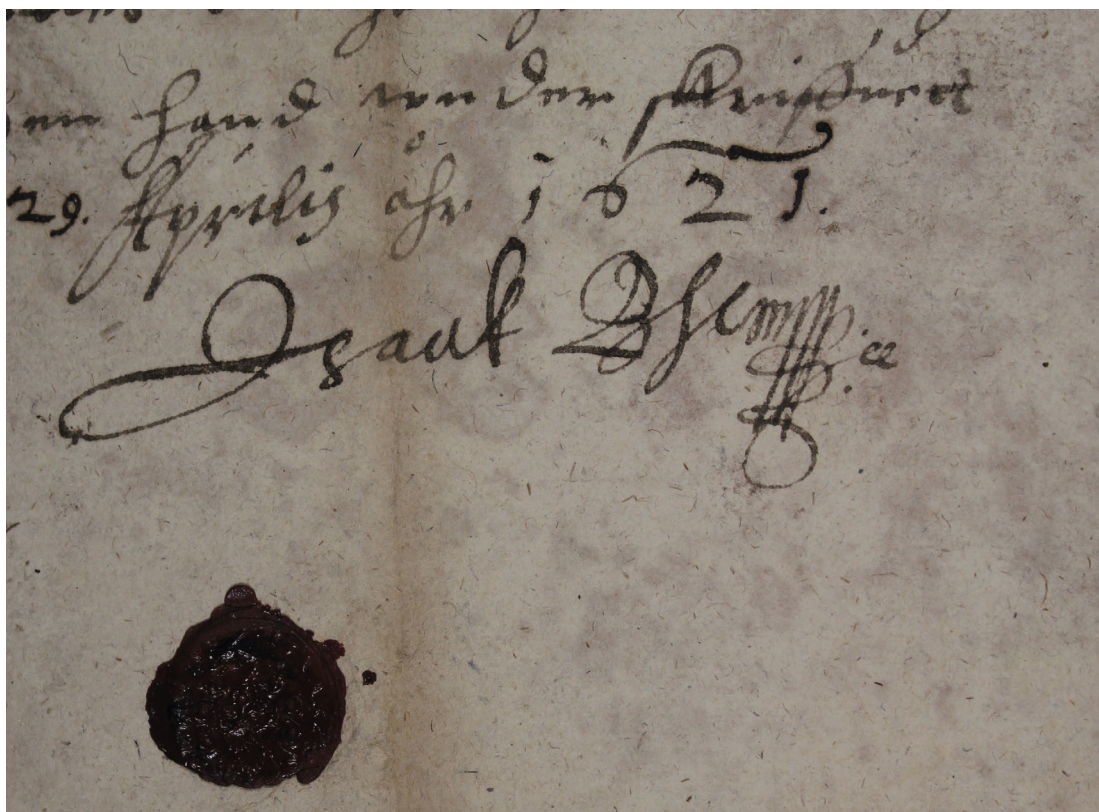

Bild 1. Isak Behms namnteckning och sigill.
(Borgmästare och råd före 1626, F:74, fascikel märkt »1621«).

en lysningsnotis för korpralen Karl Behm och änkan Margareta Beckerfeldt. Av det följer att Karl Behms tidigare kända döttrar bör ha haft Margareta Beckerfeldt till mor. Det ger också en rimlig förklaring till varför en kull av Karl Behms barnbarn väljer att kalla sig *Beckerstedt*: det är en permutation på deras mormors namn. Ytterligare en slutsats är att Hans Georg Örnflycht måste ha avlidit senast 1679.

I sin tidiga karriär kan alltså premiärryttmästaren lokaliseras till kavaleriregementen som var indelade i bland annat Uppland. Det är först senare som han hamnade i Östergötland. Att han inte kan kopplas till Linköpings-släkten är därför inte konstigt.

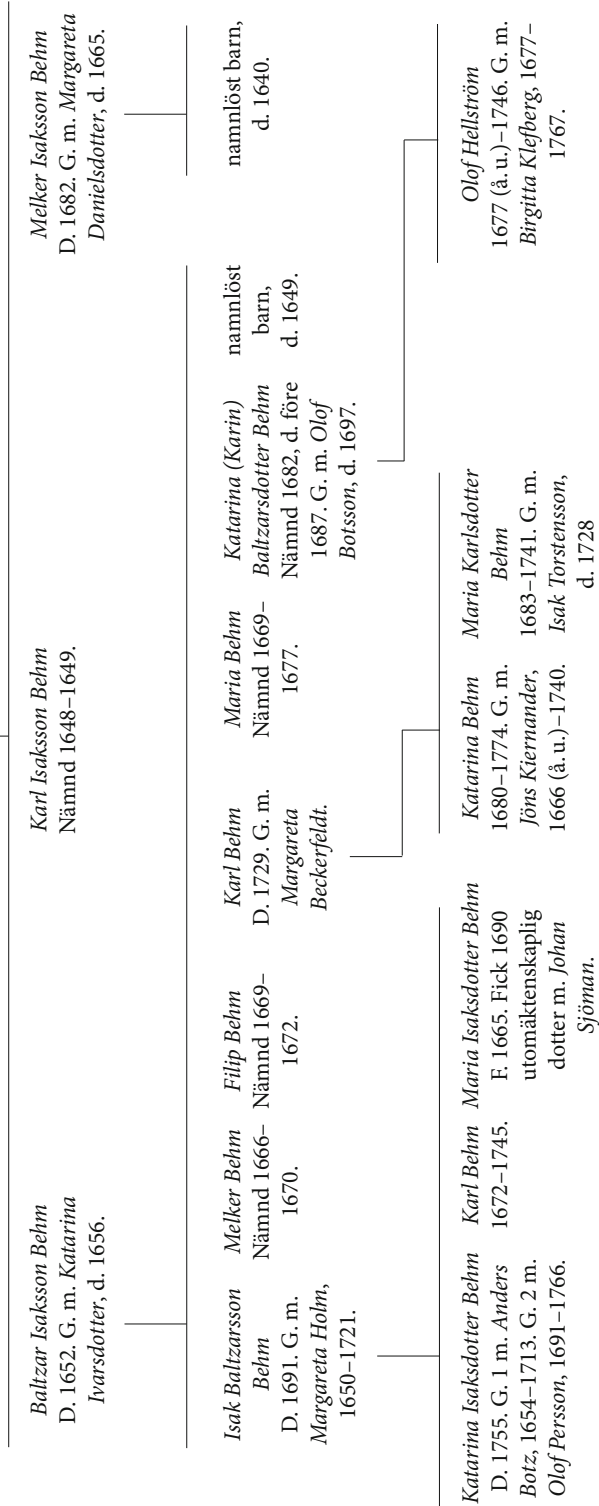
Bild 2. Avritning av Isak Behms sigill utförd av Magnus Bäckmark.

Han var också korpral under den period då Isak Baltzarsson Behms bror korpralen Karl Behm i Österlövsta säljer sin arvejord i Sund. Premiärryttmästaren uppges också vara född under 1640-talet; både 1640 och 1645 uppges, vilket passar in med vad vi vet om Baltzar Behms barn. Även om det inte kan styrkas till fullo verkar det rimligt att dra slutsatsen att premiärryttmästaren Karl Behm, som var korpral 1677, med största sannolikhet var identisk med den korpral Karl Behm som 1677 säljer sin jord till sin broder Isak Baltzarsson Behm. Förmodligen var Karl en yngre bror och därför verkar födelseåret 1645 mest sannolikt.

Släkttavla 3. Isak Behms stamtavla.

Isak Behm

Omnämnd sista gången 1629.
D. senast 1631. G. m. *Maria*, d. 1640.

Isak Behms bakgrund

Ingenting har egentligen kunna sägas om Isak Behms bakgrund, med ett enda undantag vilket är omnämmandet 1597 då han kallas »eenn w[år] n[ådi-ge] f[urs]ten hertig Carls cantzlj]skrifuer Jsaach Bheem benämpdh ...«. ¹²⁴ Han var alltså kansliskrivare hos hertig Karl.

På basis av den uppgiften är det också möjligt att bilda sig en uppfattning om Isak Behms sannolika ålder. Svalenius (1991, s. 21) menar att inträdet i rikskansliet skedde vid åldern 18–20 år. Alternativt startade universitetsstudierna då. Liknande förhållanden gällde förmodligen också i hertig Karls kansli. Med tanke på att Isak Behm sändes på utlandsuppdrag 1597 bör han inte ha varit helt oerfaren. Det verkar därför rimligt att anta att han var i vart fall 25 år vid detta tillfälle. Han bör därför ha varit född omkring 1570. Med detta uppskattade födelseår bör han alltså varit ca 60 år när han dog.

Det är väl känt att olika statliga befattningshavare ofta var besläktade med varandra. Vanligtvis tänker man kanske främst på prästsläkter men det gällde också fogdar, länsmän, skrivare med flera. ¹²⁵ Om man ska söka efter Isak Behms härkomst faller det sig därför naturligt att leta i hertig Karls kansli. Något spår av vare sig Isak Behm eller en trolig far till honom har dock inte hittats. ¹²⁶

Man kan göra noteringen att 1610 drabbades Isak Behm av Karl IX:s onåd så att han till och med skulle häktas. ¹²⁷ Året därpå avled dock kungen och inga rättsliga konsekvenser drabbade Isak Behm. Tvärtom kan man konstatera att såväl Gustav II Adolf som änkedrottning Kristina konfirmerade tidigare gjorda förlänningar och donationer och den senare utökade dessutom 1622 dessa med skattefriheten på Sund. En möjlighet för framtida forskning att undersöka, är därför om förläningsbrevets ordval, »en gammal tienare« ska tolkas bokstavligt i den meningen att Isak Behm ursprungligen varit i änkedrottningens tjänst och kanske kommit till Sverige i samband med hennes giftermål med dåvarande hertig Karl 1592. Ett uppslag för vidare forsk-

¹²⁴ STb (1939–, del II, s. 158 ff).

¹²⁵ Se till exempel Svalenius (1991, s. 23 ff) för en diskussion om släktskapen mellan olika skrivare i rikskansliet under 1500-talets andra hälft samt Hallenberg (2001, s. 337 ff) för släktskap mellan fogdar i Östergötland under tidig Vasa-tid.

¹²⁶ I det personregister till Riksregistraturet som finns i forskarexpeditionen i Riksarkivet (Marieberg) finns Isak Behm upptagen första gången 1597 i samband med den tidigare nämnda resan till Polen. Registret är uppbyggt på förnamn men tänkbara kombinationer som »Melkior Behm« eller »Baltzar Behm« ger inga träffar. Även Titularregister för 1568–1611 (Titularregistret 2) samt olika fogderegister och lönelistor för hertig Karls hov och kansli under delar av perioden 1559–1595 (Hertig Karls räntekammare 6; d:o 7 [fascikel 11 och 12]; d:o 8 [fascikel 3 och 4] och d:o 9) har gått igenom utan att någon rimlig kandidat till släkting framkommit.

¹²⁷ SBL (1918–, band 3, s. 56).

ning är att leta efter namngivning efter tre vise män – Kasper, Melker och Baltzar – i samband med släktnamnet Behm i det tyska språkområdet.

Isak Behms stamtavla

I princip redovisas här en kognatisk stamtavla i fyra led för Isak Behms ättlingar. Den synes vara relativt fullständig i de tre första leden. I generation fyra finns dock många luckor då det kan dokumenteras existensen av många avkomlingar vars namn dock inte har kunnat identifieras. Vad gäller urval av uppgifter i övrigt har fokus varit på släktrationer.

Familj 1

Isak Behm. Nämnd första gången 1597 och sista gången 1629. Sannolikt född omkring 1570. Död senast 1631. Levde från 1617 på Sund i Österlövsta socknen. Gift med *Maria*, som dog 1640 på Sund, Österlövsta.¹²⁸

Barn:¹²⁹

Baltzar Isaksson Behm. Se Familj 2.

Melker Isaksson Behm. Se Familj 6.

Karl Isaksson Behm. Nämnd 1648 och 1649 i samband med att han säljer arvejord till sin bror Baltzar.¹³⁰

Familj 2

Baltzar Isaksson Behm.¹³¹ Länsman.¹³² Bodde 1642, 1649, 1651 på Valnäs i Ös-

¹²⁸ Detta år betalas testamentspenningar för »h. Maria Behm S. Isackz Bhems efterleffer:er-ska i Sund, lågh 10 åhr siuk på säng« (Österlövsta LI:1, fol. 20v).

Maria var alltså änka senast 1631. Det förklarar att hon 1631 och 1633 kan genomföra fastighetstransaktioner. Den 4 juli 1631 »... upbödH H[ustru] Maria Isack Bems Raakemyra som Nils Jonsson henne pantasatt hafuer ...« (GSD, s. 26) och den 15 juni 1633 »Uppbiudes Jacob Persons gård 1 gången. Pantsatt Isaks Bems hustru 100 D. got mynt.« (GSD, s. 78). Se även GST, fol. 143/s. 89, som redovisar hur Jakob Perssons gård värderas 28 augusti 1639.

Kvinnors rättskapacitet under 1600-talet diskuteras akademiskt med exempel från Gävle som till exempel Isak Behms änka Maria; se Karlsson Sjögren (1998, s. 66).

¹²⁹ Det finns inga uppgifter om när sönerna föddes eller om de hade samma mor. Den ordning i vilken de redovisas här är gjord enligt antagandet att den äldste avled först. Det faktum att Baltzar uppträdde med modern i Gävle under 1630-talet talar också för att han var äldst. Vi har tidigare redovisat att både Baltzar och Melker omnämns som Isak Behms söner samt att Karl Behm är bror till Baltzar. Alla tre är dokumenterade med patronymikon Isaksson.

¹³⁰ Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIE:653, fol. 565v, och EXIE:654, fol. 361r.

¹³¹ Ett belägg finns för hans patronymikon och det är när ett av hans barn avlider 1649 (Österlövsta LI:1, fol. 29v).

¹³² Han omnämns första gången som länsman 13 mars 1646 (Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIE:649, fol. 132r, 134r).

terlövsta.¹³³ Död 1652 på Valnäs, Österlövsta.¹³⁴ Gift med *Katarina Ivarsdotter (Leufstadia)*.¹³⁵ Död 1656 på Sund och Valnäs, Österlövsta.¹³⁶

Barn:

Isak Baltzarsson Behm. Se Familj 3.

Katarina Baltzarsdotter Behm. Se Familj 4.

Karl [Baltzarsson] Behm. Se Familj 5.

Melker [Baltzarsson] Behm. Omnämnd 1669–1670.¹³⁷

Maria [Baltzarsdotter] Behm. Omnämnd 1669–1677.¹³⁸

Filip [Baltzarsson] Behm. Omnämnd 1669–1670.¹³⁹

Ett namnlöst barn avlider 1649.¹⁴⁰

Familj 3

Isak Baltzarsson Behm.¹⁴¹ Kronolänsman.¹⁴² Levde 1665, 1669, 1672, 1674, 1677, 1678 och 1691 på Sund i Österlövsta.¹⁴³ Död där 1691.¹⁴⁴

¹³³ Jordeböcker, Uppsala län 22, fol. 413v; d:o 29, fol. 442r, och Mantalslängder, Uppsala län 4, fol. 822v.

¹³⁴ År 1652 betalas testamentspenningar för »Baltzar Bhem i Wallnäs läntzman« (Österlövsta LI:1, fol. 32v). Om testamentspenningarna sägs att de »gaffz som Mäßingz liuðtaki 4 pipor«.

¹³⁵ Om deras äktenskap, se ovan. Hon var alltså i sitt första gifte gift med kronobefallningsmannen Anders Olofsson i Valnäs. De hade tre barn. Förutom Johan Andersson Wallner och Kristina Wallner en namnlös son (»Baltzar Isachz styfson i Wallnäs«) som avlider 1649 (Österlövsta LI:1, fol. 29v).

¹³⁶ En »hust Chatarina« förekommer i Sund i mantalslängderna 1654 och 1655 uttryckligen nämnd men markerad tillsammans med Melker Isaksson Behm. Den klammer som används verkar indikera någon form av hushållsgemenskap. Det finns nämligen par av män som är markerade på detta sätt. Se Mantalslängder, Uppsala län 5, fol. 1263v, och d:o 6, fol. 922v.

¹³⁷ Endast känd genom försäljningen av sin jord till brodern Isak; se s. 80.

¹³⁸ Främst känd genom försäljningen av sin jord till brodern Isak; se s. 80. Hon måste dock varit identisk med den »jungfru ifrån Löfsta prästegård Maria Behm wid nampn« som 1672 nämns ha överhört skällsord som var rättsak vid Uppsala universitets konsistorium (Akademiska konsistoriets protokoll, band IX, s. 300 f).

¹³⁹ Endast känd genom försäljningen av sin jord till brodern Isak; se s. 80.

¹⁴⁰ Detta år betalas testamentspenningar för »Baltzar Isachz barn i Wallnäs« (Österlövsta LI:1, fol. 29v). Här är säkert Baltzar Behm fadern eftersom det samma år görs en distinktion mellan ett av hans barn och en styvson.

¹⁴¹ Han kallas genomgående i mantalslängder och kyrkoräkenskaper Isak Behm och som vi sett endast en gång i häradsrättens renoverade protokoll med patronymikon.

¹⁴² Han omnämns några gånger som länsman eller kronolänsman. Förutom i sin och hustruns dödsnotiser vid ett tillfälle i mantalslängden (Mantalslängder, Uppsala län 12, fol. 2073r) samt ett antal gånger i tjänsten i häradsrättens renoverade protokoll.

¹⁴³ För 1665 och 1672, se barnens födelsenotiser i fotnot 148; för 1691 hans dödsnotis (fotnot 144); i övrigt Mantalslängder, Uppsala län 12, fol. 2073r; d:o 13, s. 2606; d:o 14, s. 2362 (endast mantal för hustrun) och d:o 15, s. 4764 (endast mantal för hustrun).

¹⁴⁴ Testamentsgåvor 1691 efter »Sundh Isach Behm fordom läntzman« (Österlövsta LIa:1, fol. 94v).

Gift med *Margareta Holm*.¹⁴⁵ Född 1650 i Västland.¹⁴⁶ Död 19 mars 1721 på Sund, Österlövsta.¹⁴⁷

Barn:¹⁴⁸

Katarina Isaksdotter Behm.¹⁴⁹ Död 13 april 1755 på Sund, Österlövsta.¹⁵⁰ Gift (1) 1687 med borgaren och skepparen¹⁵¹ i Öregrund *Anders Botz*, född 30 november 1654 och död 3 november 1713 på Sund i Österlövsta.¹⁵² Gift (2) 20

¹⁴⁵ Hennes dödsnotis (Österlövsta EI:1, s.64) är källan för att de var gifta. Vigselåret är dock osäkert. Dödsnotisen för henne ger 1665 eller 1666 som uppskattat vigselår men det första barnet föds 1665 (Österlövsta C:1, fol. 8v). Melker Isaksson Behm betalade dock brudfolksföräringar 1669 (Österlövsta LIIa:1, fol. 53v). Huruvida vigseln skedde i hennes födelsesocken Västland går inte att avgöra då Västlands bevarade kyrkoarkiv startar senare. I sitt andra äktenskap, som ingicks ungefär 1703 (vigselnotis saknas), var hon gift med Hans Månsson (Österlövsta EI:1, s. 64). Hans Månsson var född 1664 och dog 31 augusti 1712 (Österlövsta EI:1, s. 275, maskinfol. 37 [AID v127606.b143.s275]). Han var son till Måns Hansson och hans hustru Cecilia.

¹⁴⁶ Föräldrarna var Markus Holm och hans hustru Barbro (Österlövsta EI:1, maskinfol. 64r [AID v127606.b170]).

¹⁴⁷ Österlövsta EI:1, maskinfol. 64r (AID v127606.b170).

¹⁴⁸ Margareta Holms dödsnotis (Österlövsta EI:1, s.64) uppger att hon hade två döttrar och två söner, varav en son och en dotter levde 1721. Fyra dopnotiser för Isak Behm som far har identifierats. Dessa födelsenotiser anger att barnen var födda på Sund:

- (i) 24 september 1665 (»Dom[inica] 18 Tr[initatis]«, dvs. 18:e söndagen efter Heliga trefaldighet) (Österlövsta C:1, maskinfol. 8v);
- (ii) 7 november 1669 (»D[ominica] 22 [Trinitatis]«, dvs. 22:a söndagen efter Heliga trefaldighet) (Österlövsta C:1, maskinfol. 14v);
- (iii) 3 mars 1672 (»Dom[inica] Rem[iniscere]«, dvs. andra söndagen i fastan) (Österlövsta C:1, maskinfol. 18r);
- (iv) (odaterad) 1677 (Österlövsta C:1, maskinfol. 24v).

För notisen 24 september 1665 skrivs Isak Behm visserligen som »Isaac Melchers[son]« Förmodligen är detta bara en felskrift eftersom någon Isak Melkersson inte är känd. Det kan dock synas märkligt eftersom den som av handstilen att döma bör ha fört boken vid detta tillfälle var Per Magnusson Leufstadius som var Isak Behms kusin.

¹⁴⁹ Av hennes dödsnotis framgår (dock utan namns nämnande) att »... fadren varit här länsman förr« (Österlövsta EI:1, s. 154). Detta faktum, släktnamnet samt hennes patronymikon identifierar henne som dotter till Isak Baltzarsson Behm. Uppskattning av hennes födelseår baserat på åldersuppgift i hennes dödsnotis (Österlövsta EI:1, s. 154) ger att hon var född 1668 eller 1669. Det kan alltså vara hon som avses i dopnotisen från 1669; se not 148.

¹⁵⁰ Österlövsta EI:1, s. 154.

¹⁵¹ Advokatfiskalens arkiv EIXe:706, fol. 209v.

¹⁵² Österlövsta EI:1, s. 280 (maskinfol. 39v). Han var enligt sin dödsnotis son till Erik »Boze« och Magdalena Mattiasdotter. Enligt hustruns dödsnotis (se fotnot 150) ska de ha haft sex barn tillsammans som alla var döda 1755 samt ha varit gifta i 26 år. Det ger (uppskattat) 1687 som vigselår. Han begravdes den 22 november 1713.

Han kallas »Bolz« i sin dödsnotis. Men en serie notiser i mantalslängderna för Öregrund ger vid handen dels att han hette »Botz«, dels att han och hans hustru levde i Öregrund i vart fall 1709–1712; fortfarande 1714 är hans hustru mantalsskriven i Öregrund (Mantalslängder, Uppsala län 20, s. 576; d:o 23, s. 579, och d:o 24, s. 1022).

I mantalslängden 1714 och 1715 för Österlövsta omnämns »Erick[sson] Botz Encka« (Man-

december 1717¹⁵³ med *Olof Persson*, född 29 juli 1691 och död 8 juli 1766 på Sund, Österlövsta.¹⁵⁴

Maria Isaksdotter Behm. Sannolikt döpt 24 september 1665 på Sund, Österlövsta.¹⁵⁵ Omnämnd 1691 i samband med lägersmål.¹⁵⁶

Karl Behm.¹⁵⁷ Född på Sund, Österlövsta, döpt 3 mars 1672.¹⁵⁸ Död 3 november 1745 i Österlövsta.¹⁵⁹

En son.

Familj 4

Katarina (Karin) Baltzarsdotter Behm. Omnämnd 1691 som i livet 1682 då hennes man på hennes vägnar sålde hennes andel i Sund.¹⁶⁰ Död före 1687.

talslängder, Uppsala län 24, s. 900, och d:o 25, s. 539). Redan 1691 omnämns han i Öregrund dock som »Anders Ersson Bootz« (Advokatfiskalens arkiv EXIe:701, fol. 208v).

Sannolikt är hans far den Erik Eriksson Botz som omnämns i Öregrund's mantalslängder med start 1656 (Mantalslängder, Uppsala län 7, s. 1965; d:o 8, s. 2187; d:o 9, s. 3218; d:o 10, s. 2597; d:o 11, s. 2303; d:o 13, s. 2481; d:o 14, s. 2340; d:o 15, s. 4774; d:o 16, s. 2472; d:o 17, s. 2498). Erik Eriksson Botz synes av mantalslängderna ha varit gift två gånger, där han senast 1678 är omgift. Anders Botz måste ha varit född i första giftet.

Margareta Botz, som anges som delägare i Sund i lantmäteriakterna på 1740-talet, kan ha varit dotter till Katarina Isaksdotter och Anders Botz. (Lantmäteristyrelsen F2b:111)

¹⁵³ Österlövsta EI:1, s. 26.

¹⁵⁴ Österlövsta EI:1, s. 186.

¹⁵⁵ Österlövsta C:1, fol. 8v. Födelsenotisen är utan namn som de flesta födelsenotiser i Österlövsta vid denna tid.

¹⁵⁶ Hon och kronobåtsman Johan Persson Sjöman döms 1691 för lägersmål av häradsrätten (Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:702 fol. 972r och fol. 959v). Tydligt har Johan Sjöman uppvaktat Maria genom gåvor till Isak Behm. Hon föder hösten 1690 ett oäkta flickbarn. Isak Behm vägrar dock giftermål och måste lämna tillbaka gåvorna. Maria och Johan döms för lägersmål; enligt saköreslängden han 40 och hon 20 daler kopparmynt (Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:702, fol. 967v). Böterna finns även noterade i kyrkoräken-skaperna (Österlövsta LI:1, fol. 86r). Norra Roslagens båtmanskompani i Österlövsta 1682–1901 (2001, s. 32) listar Johan Sjöman med bara namn som den förste båtsmannen på roten nummer 33 Sund vid Norra Roslagens båtmanskompani.

¹⁵⁷ Att Karl Behm är son till Isak Baltzarsson Behm är ett antagande. Det finns en dopnotis om att Isak Behm på Sund får ett barn »Dom[inica] Rem[iniscere]« 3 mars 1672 (Österlövsta C:1, fol. 18r). I stort sett alla födelsenotiser är dock namnlösa i Österlövsta under denna tid. Förmodligen är det denne Karl Behm som det handlar om. Dessutom kan man konstatera att Isak Baltzarsson Behm detta år ger såväl bönoffer (en daler) som tackoffer (tre daler) (Österlövsta LIa:1, fol. 64r), vilket talar för såväl filiationen som födelseåret.

¹⁵⁸ Följer av den i fotnot 157 nämnda födelsenotisen (Österlövsta C:1, fol. 18r). Uppskattat födelseår baserat på åldersuppgiften i dödsnotisen (Österlövsta EI:1, s. 126) är 1673 eller 1674.

¹⁵⁹ »... varit bracklig af fall i många år. 72 år gl« (Österlövsta EI:1, s. 126).

¹⁶⁰ Endast känd genom försäljningen av sin jord till brodern Isak.

Gift med snickarmästaren och åldermannen *Olof Botsson*.¹⁶¹ Död 14 oktober 1697 i Gävle.¹⁶²

Barn:

Olof Hellström.¹⁶³ Landskrivare och senare kronobefallningsman i södra Ångermanlands fögderi. Förmodligen född i Gävle¹⁶⁴ 1677 (åldersuppgift). Död 11 november 1746 i Nora socken i Nora tingslag (Ångermanland).¹⁶⁵ Gift med *Birgitta Klefberg*. Född (åldersuppgift) 1677. Död i Nora socken, 17 maj 1767.¹⁶⁶

Familj 5

Karl Behm. Premiärryttmästare. Sannolikt född 1645.¹⁶⁷ Död 30 oktober 1729 på Eldslösa, Mjölby socken, och begravd 6 november 1729 i Mjölby kyrka.¹⁶⁸ Levde 1684–1697 på Kättsta i Husby-Ärtinghundra, Ärtinghundra härad, och 1701 och 1708 på Alvastra i Västra Tollstads socken, Lysings härad.¹⁶⁹ Gift

¹⁶¹ Olof Botssons yrke framgår inte av bouppteckningen men merparten av hans efterlämnade saker utgörs av snickarverktyg (Gävle stad. Rådhusrätt och magistrat FII:1, fol. 637r och 637v). I sin dödsnotis kallas han ålderman och mästare (Gävle heliga trefaldighet C:1, fol. 26r).

¹⁶² Gävle heliga trefaldighet C:1, fol. 26r. Olof Botssons bouppteckning förrättas 13 februari 1699. Då framgår att han har haft två hustrur. Med den första (som ej nämns med namn men som alltså är Katarina Baltzarsdotter Behm) har han en son, landskrivaren Olof Hellström i Nordingrå, Ångermanland, 22 år gammal, samt med den andra (Anna Karlsdotter) en dotter Karin, elva år gammal. Dottern Karin är då sannolikt född 1687 varför Katarina måste ha avlidit före detta år. (Gävle stad, Rådhusrätt och magistrat FII:1, fol. 637r)

Registret till bouppteckningsvolymen omnämner honom dock som »Olof Botz[son]« (Gävle stad, Rådhusrätt och magistrat FII:1, AID v151939.b7).

¹⁶³ Om några av dessa makars barn, se Bygdén (2004, band 3, s. 135, och band 4, s. 277).

¹⁶⁴ Se fotnot 162.

¹⁶⁵ Nora C:1, fol. 257r.

¹⁶⁶ Nora C:1, fol. 269r.

¹⁶⁷ Både 1640 och 1645 förekommer i sekundärlitteraturen. Se Lewenhaupt (1920–1921, band 1, s. 35) och Stenhammar & Stenbock (1941, #255). Med tanke på att vi vet att föräldrarna tidigast bör ha gift sig 1640 eller 1641 och att han sannolikt är en yngre bror så förefaller 1645 vara mest sannolikt. I *Riddarhusets stamtavlor* (andra editionen) har först 1640 skrivits men ändrats till 1645.

¹⁶⁸ ÖÄ (1885–1908, band XIV, s. 31 f), Lewenhaupt (1920–1921, band 1, s. 35) och Stenhammar & Stenbock (1941, #255).

Enligt Riddarhusets stamtavlor (andra editionen) ska uppgiften om hans och hustruns döds- och begravningsdatum ha funnits på ett epitafium i Mjölby kyrka. Kyrkan, prästgård och kyrkoarkiv brann dock ned till grunden 1771. Hur uppgiften traderats har inte kunnat beläggas.

¹⁶⁹ För beläggen i Husby-Ärtinghundra, se källangivelser i fotnoterna 113–117 och 120–121. En kontroll av mantalslängderna ger vid handen att antingen Karl Behm eller hans hustru Margareta Beckerfeldt finns upptagna som arrendatorer för tre mantal Alvastra i mantalslängderna 1704–1708 (Mantalslängder, Livgedinget 45, s. 1596; d:o 46, s. 1265; d:o 47, s. 6080; d:o 48, s. 5152; d:o 49, s. 3408). Under dessa år är Karl Behm nämnd endast 1701; övriga år hans hustru.

med *Margareta Beckerfeldt* 1680 i Husby-Ärlinghundra socken i hennes andra giftermål.¹⁷⁰ Född 1646.¹⁷¹ Död 6 mars 1726 och begravd i Mjölby kyrka.¹⁷² Hon gift 1 den 24 augusti 1672 i Dunker med Hans Georg Örnflycht.¹⁷³

Barn:¹⁷⁴

Katarina Behm.¹⁷⁵ Född (åldersuppgift) tidigast 1680, förmodligen i Kättsta, Husby-Ärlinghundra. Hon är sannolikt den löjtnantsänka med detta namn som avlider 31 juli 1774 i en ålder av 94 år på Drottninghuset i Jakob och Johannes (Stockholm).¹⁷⁶ Gift 28 november 1705 i Västra Tollstads sock-

¹⁷⁰ En lysning noterad 18 januari 1680 (Odensala FI:1, fol. 34v). Jämför med Lewenhaupt (1920–1921, band 1, s. 35) och Stenhammar & Stenbock (1941, #255).

¹⁷¹ Riddarhusets stamtavlor (andra editionen).

¹⁷² Se fotnot 168.

¹⁷³ Dunker c:1 (AID v54734.b85.s159). Se även Szabad (2008, band 1, s. 83).

¹⁷⁴ Lewenhaupt (1920–1921, band 1, s. 35) kan tolkas som att en dotter var gift med Birger Isberg. Det var dock Margareta Beckerfeldts dotter Anna Margareta Örnflycht som var gift med Birger Isberg, död 9 december 1705 på Axstad, Högby socken, dvs. hon var Karl Behms styvdotter (Elgenstierna 1925–1936, band 9, s. 224).

¹⁷⁵ Dessa makar hade sönerna *Karl Gustav* och *Johan Zacharias*:

(1) *Karl Gustav*, postmästare i Jönköping (Grape 1951, s. 198–200), dog 1749 i Stockholm enligt Grape (1951, s. 198). Han var postmästare i Jönköping (Grape 1951, s. 198–200) och var gift två gånger:

Gift (1) 1739 med *Birgitta Torsell* (död 9 april 1744; Jönköpings Kristina F:1, fol. 259r). Med henne hade han två döttrar:

- *Helena Johanna*, född 21 mars 1742 (Jönköpings Kristina C:4, fol. 112v; inte 27 mars som JBGf anger), död 5 oktober 1788 (Skänninge C:2, s. 471; inte 6 oktober som anges i Grape [1951, s. 200]). Hon var gift (Grape 1951, s. 200) med rådmannen och sämskmakarmästaren *Håkan Håkansson Fors* i Skänninge i hans andra äktenskap (första hustrun Anna Katarina Wetterström dog 5 oktober 1773 [Skänninge C:2, s. 289]), född 10 juli 1727 (Skänninge C:1, s. 595) och död 26 januari 1800 (Skänninge C:3, s. 48).
- *Britta Katarina*, född 2 april 1744 (Jönköpings Kristina C:4, fol. 133v; inte 1748 som anges i Grape [1951, s. 200]) och död 23 mars 1790 (Skänninge C:2, s. 486). Hon var gift med apotekarna (1) i Skänninge *Johan Marcus Mor* (1748–1785) samt (2) i Skänninge och Norrköping *Johan Möller* (1756–1799) (Levertin, Schimmelpfennig och Ahlberg 1910–1971, band 1, s. 506 och 526).

Gift (2) 28 december 1744 med *Brita Kristina Aurén* (Jönköpings Kristina EI:1, fol. 99r), född 11 januari 1726 (Jönköpings Kristina C:3, fol. 267r). Hennes far var postmästaren (1701–1716) och borgmästaren (1711–1727) i Jönköping Sven Aurén (1668–1727), son till kyrkoherden i Ekshärad Benedictus Jonæ Aurenus (1635–1714) och hans hustru Ebba Berg (1637–1732) (se Edelstam 1965–2007, band 1, s. 150–153; Sallnäs 1963–1984, band 2, s. 168 f, 358, 366 och 373 f; Grape 1951, s. 197).

- De hade fyra barn födda i Jönköpings Kristina, varav dottern *Elisabeth Lovisa* (1747–1822) gifte sig med sedermera kvartermästaren vid Livgrenadjärregementets rusthållsdivision Gustav Silverlås (adliga ätten 1234; se Elgenstierna 1925–1936, band 7, s. 189).

(2) *Johan Zacharias* (1711–1799) blev missionär i Indien och dog i Calcutta (SMoK 1942–1955, band 4, s. 234).

¹⁷⁶ Jakob och Johannes FIB:1, s. 235.

en med löjtnanten *Jöns Kiernander*.¹⁷⁷ Född (åldersuppgift) 1666 och död 9 mars 1740 i en ålder av 74 år i Axstads mellangård, Högby socken.¹⁷⁸

Maria Karlsdotter Behm.¹⁷⁹ Född (åldersuppgift) 1683, förmodligen i

¹⁷⁷ Västra Tollstad C:3, s. 190. Se även ÖÄ (1885–1908, band XIV, s. 32) och Stenhammar & Stenbock (1941, #255, #380). För hans släkt, se Rudelii genealogiska samling, s. 38 f.

¹⁷⁸ Högby C:2, s. 120. Se även ÖÄ (1885–1908, band XIV, s. 32) och Stenhammar & Stenbock (1941, #255, #380).

¹⁷⁹ Dessa makars barn tog sig namnet »Beckerstedt« (Helge Appelgrens arkiv 2, #316; Örnborgska samlingen 8, fol. 224). En gissning är att namnet är valt att likna deras mormors släktnamn Beckerfeldt. Sju syskon är kända (varav fem finns i Helge Appelgrens arkiv 2, #316; se även Örnborgska samlingen 8, fol. 224):

- *Carl Jakob*. Född 1709, konstnär (*Svensk konstnärslexikon 1952–1967*, band 1, s. 120). Studerade vid gymnasiet i Linköping och därefter från 1730 vid Åbo akademi (Lagos 1889, s. 400).
- *Beata Maria*. Född 28 juni 1712 i Sjuntorp (»Beata Maria Torstenssons i Siuntorp dotter«; Bjälbo C:1, s. 110). Gift 6 december 1728 (Bjälbo C:1, s. 146) med bokhållaren, mönsterskrivaren och uppboordskommissarien Anders Chierlin i hans första äktenskap. Född omkring 1700 och död 1761 på Östra Eldslösa, Mjölby socken (ÖÄ 1885–1908, band 14, s. 39; bouppteckningen upprättas 17 augusti 1761 [Vifolka häradsrätt FIII:2, s.731]). Observera att såväl ÖÄ (1885–1908, band 14, s. 39) som Uggla & Ljungfors (1908–1915, band 1, s. 99) felaktigt kallar Beata Maria för »Anna Beata«. Beata Maria är mycket sannolikt identisk med den »Beata Behm« som den 16 september 1734 »... såsom fullmächtig för bemälda [ryttmästare Karl] Behms sterbhus« begär ut Karl Behms ej utbetalda lön för 1713–1714 avseende hans sekundtjänst vid Östgöta kavalleriregemente (Likvidationer, Andra avräkningskontoret 152, #3586). Hon bör därför ha avlidit tidigast 1734, senast 1735.
- *Johan Adam*. Född (åldersuppgift) 1714 och död 1 oktober 1777 (Godegård C:3, [maskinpag.] s. 403/fol. 269r). Apotekare i Vadstena 1759–1760 och Skänninge 1761–1776 (Levertin, Schimmelpfenning och Ahlberg 1910–1971, band 1, s. 525 f). Gift (1) 26 maj 1751 med Maria Kristina Askling, född 24 oktober 1728 (Furingstad CI:1, s. 196) och död 30 mars 1762 (Vadstena CI:3, s. 458); se även ÖÄ (1885–1908, band 13, s. 21) samt Helge Appelgrens arkiv 2 #263. Gift (2) med Margareta Elg, född 10 november 1736 (Linköpings domkyrko CI:2, maskinpag. 405) och död 16 september 1798 (Linköpings domkyrko CI:4, [maskinpag.] s. 225/[röd] fol. 115r); inte 15 september som Örnborgska samlingen 8, fol. 224 anger). Inga barn kända i första äktenskapet. Av de tre barnen i andra äktenskapet kan nämnas Isak Magnus, född 18 januari 1775 (Västra Ny C:2, [maskinpag.] s. 402; inte 1783 som anges i Örnborgska samlingen 8, fol. 224) och död 29 mars 1815 (Västervik C:6 [maskinpag.] s. 697). Han var kirurg och slutade sin bana som stadskirurg i Västervik (Västervik AI:16, [maskinpag.] s. 292, och Sacklén 1823–1824, band 2:2, s. 342).
- *Hedvig Sofia*. Född 5 januari 1717 och död 27 augusti 1717 (Ödeshög C:1, [maskinpag.] s. 74, 385; inte född 17 januari som uppges i Örnborgska samlingen 8, fol. 224).
- *Hedvig Sofia*. Född 1718 (Örnborgska samlingen 8, fol. 224; inte 1717 som uppges Helge Appelgrens arkiv 2 #316). Död 29 november 1765 (Norrköpings Sankt Olai CI:5, fol. 432v). I Helge Appelgrens arkiv 2 #316 uppges att hon var gift med skomakarmästaren Jöns Törling, född (åldersuppgift) 1704, begravd 21 juni 1762 (Norrköpings Sankt Olai CI:5, fol. 423v). Denne är alltså inte identisk med skomakarmästaren med samma namn (Jonas Törling) som begravdes 12 mars 1758 (Norrköpings Sankt Olai CI:5, fol. 395v), som var 45 år gammal när han dog och efterlämnade en änka vid namn Brita Sandberg, enligt bouppteckningen upprättad 18 april 1758 (Norrköpings rådhusrätt och magistrat Flaaa:11, fol. 953r).

Kättsta, Husby-Ärtinghundra. Sannolikt identisk med den *Maria Behm* som begravdes 15 maj 1741 i Östra Ryd i en ålder av 58 år.¹⁸⁰ Gift 23 februari 1708 med kronofogden *Isak Torstensson*.¹⁸¹ Begravd 1 mars 1728 i Bjälbo socken och var då boendes på Sjuntorp.¹⁸²

Beata. Död 21 december 1684 i Kättsta, Husby-Ärtinghundra.¹⁸³

Familj 6

Melker Isaksson Behm. Levde på Sund, Österlövsta, 1640, 1641, 1645, 1651, 1654–1656, 1666–1669, 1674, 1680 och 1682.¹⁸⁴ Död där 1682.¹⁸⁵

– *Margareta Rebecka*. Död 1760 enligt Helge Appelgrens arkiv 2 #316. Gift (1) 7 februari 1742 med ingenjören Niklas Vidberg (Veta CI:2, fol. 32v). Han var född i Östergötland, lantmätare från 1741 i Östergötland och 1742 i Älvsborgs län (Ekstrand 1896–1903, #1433). Död 27 januari 1744 (Västra Tunhem C:1, fol. 124v). Gift (2) 30 november 1746 (Västra Tunhem C:2, s. 342) med kaptenen vid Västgöta-Dals regemente Anders Vojdick Frantzich från Livland, född 12 juli 1721 och död 179?, i hans första äktenskap (Helge Appelgrens arkiv 2 #316).

¹⁸⁰ Östra Ryd C:1, s. 341; Örnbergiska samlingen 8, fol. 224. – Eftersom det förekommer ytterligare två ungefärligen jämnåriga »Maria Behm« i Östergötland vid denna tid finns det risk för sammanblandning:

– Kugelberg (1930, s. 80) uppger att en *Maria Behm* var gift med löjtnanten Gustav Eriksson i sitt andra äktenskap. Denna Maria Behm var dock förmodligen dotter till guldsmeden Nils Nilsson Behm i Linköping (ÖÄ 1885–1908, band XIV, s. 31 f; Örnbergiska samlingen 8, fol. 271). I sitt första äktenskap var denna Maria Behm gift med kyrkoherden Johan Wongstadius (Törnevala C:2, s. 164; Örnbergiska samlingen 8, fol. 271; Westerlund, Setterdahl, & Meurling, 1914–1943, band 2, s. 106). Eftersom hon i dödsnotisen kallas »capitainskan« är hon därför säkerligen den Maria Behm som var gift med Gustav Eriksson i sitt andra äktenskap. (Drothem C:3, s. 526). Det är också något som hävdas i det yngre herdaminnet för Linköpings stift (Westerlund, Selderahl & Meurling 1914–1943, band 2, s. 106). Örnberg har dock vid någon tidpunkt ansett att Karl Behms dotter Maria dog i Drothem 1740, dvs. att hon var den Maria som varit gift med Gustav Eriksson (Örnbergiska samlingen 8, fol. 256). Uppgiften har dock strukits över.

– *Maria Behm*, dotter till kopparslagaren Mikael Behm (död 1718) i Nyköping och Katarina Hoffler, var gift med hovslagaren Johan Lundberg i Linköping. Denna Maria Behm dog i barnsäng i Linköping 27 augusti 1723. (Linköpings domkyrko CI:2, s. 295. Se även Nyköpings rådhusrätt och magistrat FIIa:1, fol. 335r och 336v.)

¹⁸¹ Västra Tollstad C:3, s. 191. Isak Torstensson var uppbördsskrivare, häradsskrivare och sedan kronofogde i västra Östergötland. Se Helge Appelgrens arkiv 2 #316 för detaljer om hans karriär.

¹⁸² Bjälbo C:1, [maskinpag.] 145/[röd] fol. 73r.

¹⁸³ Odensala FI:1, fol. 57v.

¹⁸⁴ Jordeböcker, Uppsala län 19, fol. 409v; d:o 21 (1641:2), s. 794; d:o 25, fol. 410v; Mantalslängder Uppsala län 4, fol. 822v; d:o 5, fol. 1263v; d:o 6, fol. 923r; d:o 7, s. 1906; d:o 9, s. 3159; d:o 10, s. 2566; d:o 11 s. 2265; d:o 12, fol. 2073r; d:o 13, s. 2506; d:o 16, s. 2432, och d:o 17, fol. 2803r.

¹⁸⁵ Österlövsta LIa:1, fol. 77v.

Innan 1640 gift med *Margareta [Danielsdotter]*.¹⁸⁶ Död 1665.¹⁸⁷

Barn:

Ett namnlöst *barn* avlider 1640.¹⁸⁸

Personer utan känt samband med Österlövsta-släkten

En Anders Behm, nämns 1700 som ombud för Anders Botz i Sund vid ting med Lövsta tingslag.¹⁸⁹ Namnet och kopplingen till Sund talar för att detta är en avkomling till Isak Behm, men på vilket sätt har inte kunnat klarläggas.

I Öregrund finns 1730–1743 rådmannen Isak Behm.¹⁹⁰ Han vigdes 1735 i Gräsö med Anna Magdalena Enberg från Kungsgård.¹⁹¹ I vigselnotisen kallas han skeppare. I mantalslängden för 1744 upptas »Isak Behms [änka]«. ¹⁹² Namnet, den geografiska närheten till Österlövsta och tidpunkten gör att man starkt misstänker ett samband med släkten Behm i Österlövsta socken. Arten av detta eventuella samband har dock inte kunnat klarläggas.

¹⁸⁶ I samband med några tvister och jordtransaktioner framkommer att Margareta är dotter till Daniel Johansson samt syster till Olof Danielsson och Lars Danielsson (den senare gift med Karin Jonsdotter) samt syster till Bertil Anderssons i Gundbo namnlösa hustru:

- Den 17 juni 1665 uppbygger Melker Isaksson och Bertil Andersson första gången sina hustrurs andelar i Daniel Johanssons hemman i Valnäs (Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:660, fol. 399v). Den 9 mars 1666 sker det tredje uppbudet och då även »hu-[stru] Karin Jon[s]d[otte]rs« lott (Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:661, fol. 708r).
- Melker Isaksson, Bertil Andersson och Olof Danielsson, den senare i Valnäs, förlikas den 17 juni 1665 med hustru Karin i Sund om hennes avlidne mans [Lars Danielssons] rättigheter i Johan Danielssons hemman i Valnäs (Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:660, fol. 403v).
- Melker Isaksson och Bertil Andersson, den senare i Gundbo, tvistar den 17 juni 1665 med svågern Olof Danielsson om rättigheter efter sin avlidne svärfader Daniel Johansson (Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:660, fol. 403v, 404r).

Parentetiskt kan tilläggas att Melker Isakssons svåger Olof Danielsson 1663, dvs. innan tvisten, döpte sin son till Melker (Österlövsta EI:1, maskinfol. 68r) och denne i sin tur döpte en av sina söner till Isak (Österlövsta EI:1, maskinfol. 53v).

¹⁸⁷ »Melckor Isacz hustru hust Margareta i Sund« (Österlövsta LI:1, fol. 48v). Enligt mantalslängden för 1643 var han gift detta år (Mantalslängder, Uppsala län 3, opag., [SVAR BILD-ID: A0003510_00497]) men eftersom han har barn som avlider 1640 bör giftermålet ingåtts före 1640; se fotnot 188.

¹⁸⁸ År 1640 betalas testamentspenningar för Melker Behms barn i Sund (Österlövsta LI:1, fol. 20v).

¹⁸⁹ Svea hovrätt, Advokatfiskalens arkiv EXIe:714, fol. 162v. Tack, Erik Mangsbo, för upplysningen.

¹⁹⁰ Mantalslängder, Stockholms län 11 (SVAR BILD-ID: A000536_00011); d:o 12, fol. 186v; d:o 13, fol. 189r; Länsstyrelsen i Stockholms län, EI:29a, fol. 211r.

¹⁹¹ Gräsö C:1, s. 464.

¹⁹² Mantalslängder, Stockholms län 14, fol. 406r.

Avslutande kommentarer

I den här artikeln har redovisats Isak Behms avkomlingar intill fjärde led så långt detta har varit möjligt. I flera fall har dock såväl barn som barnbarn försvunnit utanför undersökningens blickfält. I sista ledet har dokumentationen blivit mer kortfattad och utförts med hjälp av litteraturuppgifter. Bland resultaten kan också framhållas att den oklarhet som SBL hade avslutats här har kunnat redas ut. Metodiskt har undersökningen bedrivits från äldre till yngre tid (i princip stamtavleforskning). I vissa fall har jag dock kunnat ansluta till forskningsresultat där man gått från yngre till äldre tid (i princip antavleforskning), till exempel när det gäller avkomlingar till kronobefallningsmannen Olof Hellström och ryttmästaren Karl Behm. Förmodligen är det möjligt att nå ytterligare resultat genom sammankoppling med annan antavleforskning som inte varit känd för mig.

Jag har inledningsvis nämnt den äldre Behm-forskningen och dess fråga om de olika Behm-släkterna hörde samman på ett eller annat sätt. En konsekvens av den stamtavla som redovisats här är att Isak Behm kan avföras som stamfader till Gävle-släkten. Frågan om det finns ett gemensamt ursprung eller inte för Isak Behm och Gävle-släkten har dock denna undersökning inte kunnat belysa.

Litteratur- och källförteckning

Tryckta källor och litteratur

[*Akademiska konsistoriets protokoll*, (1968–), H. Sallander (red.), Uppsala universitet.

LIBRIS-ID: 114437.

Almqvist, J. A., (1917–1923), *Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630 med särskild hänsyn till den kamerala indelningen*, Norstedt. LIBRIS-ID:8075391.

Almqvist, J. A., (1931–1976), *Fräsegodsen i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning*, Skrifter utgivna av svenska riksarkivet 1, Norstedts.

LIBRIS-ID: 8200493.

Anrep, G., (1858–1864), *Svenska adelns ättar-taflor*, Stockholm. LIBRIS-ID: 482519.¹⁹³

Behm, V., (1888), *Stamtafla för släkten Behm*. LIBRIS-ID: 1964966.¹⁹⁴

Behm, V., (1913), *Stamtafla öfver släkten Behm*. LIBRIS-ID: 1506103.

Beskrivning över Sala landsförsamlings kyrka, (1932), utgiven av dess paramentkommitté.

LIBRIS-ID: 1351785.

Braunerhjelm, A., (1912–1922), *Kungl. lifregementets till häst historia*, Almqvist & Wiksell.

LIBRIS-ID: 8210987.

¹⁹³ Finns även som digital resurs <http://runeberg.org/anrep>.

¹⁹⁴ Finns även i Örnbergska samlingen 8, fol. 227–255.

- Bygdén, L., (2004), *Hernösands stifts herdaminne*, Sveriges släktforskarförbund. LIBRIS-ID: 9767852.
- Bäckmark, M. (i Österåker), (2014), Brev till författaren 9 september 2014.
- Clason, S., (1895), *Till reduktionens förhistoria. Gods- och ränteafsöndringarna och de förbudna orterna*, Stockholm. LIBRIS-ID: 390629.
- Dahl, O., (1968), Släkten Schröder från Lidköping, *Meddelanden från Västra Sveriges Genealogiska Förening III*, s. 85–106. LIBRIS-ID: 2856987.
- Dahl, O. (2009), *Göteborgs tomtägare 1637–1807*, <http://www.gbgtomter.se>. [Avläst 2014-06-08.]
- Dahlbäck, G., (1977), *Uppsala domkyrkas godsinnehav med särskild hänsyn till perioden 1344–1527, Studier till det medeltida Sverige 2*, Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. LIBRIS-ID: 7640415. ISBN: 91-7402-043-9.
- [DMS =], (1972–), *Det medeltida Sverige*, utgiven av Kommittén för det medeltida Sverige. LIBRIS-ID: 8200809.
- Edelstam, A. (1965–2007), *Karlstads stifts herdaminne från medeltiden till våra*, Stiftshistoriska sällskapet i Karlstad, Karlstad. LIBRIS-ID: 9452.
- Ekstrand, V., (1896–1903), *Svenska landtmätare. Biografisk förteckning 1628–1900*, Sveriges lantmätareförening, Stockholm. LIBRIS-ID: 1730089.
- Elgenstierna, G., (1925–1936), *Den introducerade svenska adelns ättartavlor med tillägg och rättelserutgifna av Gustaf Elgenstierna*, Norstedts. LIBRIS-ID: 8576.
- Eriksson, P., Berglund, T. och S. Wallerstedt, (2005), En ryttarhustrus medeltida rötter. Om Margareta Tuvesdotter Lindwalls släktförbindelser, *Släktforskarnas årsbok '05*, s. 67–92. LIBRIS-ID: 10252601.
- Fant, J.E. & A. T. Låstbom, (1842–1845), *Uppsala ärkestifts herdaminne*, Wahlström & Låstbom. LIBRIS-ID: 1799831.
- Grape, E., (1951), *Postkontor och postmästare*, Stockholm. LIBRIS-ID: 21169.
- Gravstensinventeringen*, (2014), Sveriges släktforskarförbund: <http://www.genealogi.se/gravproj/Gravsoklist.php>. [Avläst 2014-11-27.]
- [GSD =], (1982), *Gävle stads dombok 1631–1639*, E. Brännman och A. Lenner (red.), Bidrag till Gästriklands kulturhistoria 2, Gästriklands kulturhistoriska förening. LIBRIS-ID: 310734.
- [GST =], (1956), *Gävle stads tänkebok*, P. Elfstrand (red.), Gästriklands kulturhistoriska förening. LIBRIS-ID: 417458.
- Hallenberg, M., *Kungen, fogdarna och riket. Lokalförvaltning och statsbyggande under tidig Vasa-tid*, Symposium, Stockholm. LIBRIS-ID: 8370703. ISBN:91-7139-528-8.
- Humbla, P. (red.), (1946), *Ur Gävle stads historia. Utgiven 1946 till 500-årsjubileet*, Gävle. LIBRIS-ID: 417472.
- [JBGF =] (2011), *Ministerialboksavskrifter från församlingar i Jönköpings län*, version 3.76, Jönköpingsbygdens Genealogiska Förening. [Saknas i LIBRIS.]
- Karlsson Sjögren, Å., (1998), *Kvinnors rätt i stormaktstidens Gävle*, akademisk avhandling, Umeå universitet. LIBRIS-ID: 7618127. ISBN:91-7191-539-7.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Finns även som digital resurs; LIBRIS-ID: 13553138.

- [KHLNM =], (1980–1982), *Kulturhistoriskt lexikon till nordisk medeltid*, andra upplagan, Rosenkilde og Bagger, Köpenhamn. LIBRIS-ID: 256996.
- Kugelberg, A. (1930), Kungl. Första Livgrenadjärregementets historia, femte delen. *Biografiska anteckningar om officerare och vederlikar 1619–1927*, Norstedts. LIBRIS-ID: 54112.
- Lagus, W., (1891–1906), *Åbo akademis studentmatrikel. Album studiosorum academiae Aboensis, Skrifter utgivna av Litteratursällskapet i Finland*, Helsingfors. LIBRIS-ID: 1996666.
- Larsson, L.-O., (2005), *Arvet efter Gustav Vasa. En berättelse om fyra kungar och ett rike*, Prisma. ISBN 91-518-4203-3. LIBRIS-ID: 9863672.
- Levertin, A., C. F. V. Schimmelpfennig och K. A. Ahlberg, (1910–1971), *Sveriges apotekarhistoria från konung Gustaf I:s till närvarande tid*, Apotekaresocieteten. LIBRIS-ID: 1335731.
- Lundholm, M., (2014), Källkritiska kommentarer på Viktor Behms släktböcker, *Svensk Genealogisk Tidskrift* 2014:1, s. 45–54. LIBRIS-ID: 10349591. ISSN: 1654-1731.
- Lewenhaupt, A., (1920–1921), *Karl XII:s officerare. Biografiska anteckningar*, Norstedts. LIBRIS-ID: 273321.¹⁹⁶
- Mangsbo, E., (2013), *Anbytarforum > Släktnamn > Övriga släkter – B > Behm*, inlägg gjort kl. 12:56 den 27 maj 2013 [avläst 2013-12-08]:
<http://aforum.genealogi.se/cgi-bin/discus/show.cgi?tpc=576&post=1265333> - POST1265333.
- [NE =] (1989–1996), *Nationalencyklopedin. Ett uppslagsverk på vetenskaplig grund utarbetat på initiativ av Statens kulturråd*, Bra böcker. LIBRIS-ID: 8211184. ISBN: 91-7024-620-3.
- Norra Roslagens båtmanskompani i Österlövsta 1682–1901*, (2001). LIBRIS-ID: 8240433.
- Sacklén, J. F., (1823–1824), *Sveriges läkarehistoria ifrån Gustaf I:s till närvarande tid*, Nyköping. LIBRIS-ID: 11314739, 11314753 och 11314753.
- Sallnäs, B. (red.), (1963–1984), *Jönköpings stads historia*, utgiven av Jönköpings historiekommitté, Jönköping. LIBRIS-ID: 53531.
- [SBL =], (1918–), *Svenskt biografiskt lexikon*, B. Boëthius, B. Hildebrand & G. Nilzén, (red.), utgiven av Svenskt biografiskt lexikon, Stockholm. LIBRIS-ID: 8200870.¹⁹⁷
- Sikeborg, U., (1997), Fogden Lasse Olsson (»Björnram«) och hans ättlingar i Hälsingland. *Släktforskarnas årsbok 1997*, s. 89–150. LIBRIS-ID: 2307676.
- Sikeborg, U., (2011), Om den goda bördens betydelse under stormaktstid och frihetstid, *Svensk Genealogisk Tidskrift* 2011:1, s. 11–55. LIBRIS-ID: 10349591. ISSN: 1654-1731.
- Sikeborg, U., (2013), *Latin för släkthistoriker. Ord, fraser och begrepp från Vasatid till 1800-tal*, Sveriges släktforskarförbund. LIBRIS-ID: 14676183. ISBN: 978-91-87676-78-9.
- Sikeborg, U., (2014), *Johan Bures släktbok Johan Buren sukukirja*, Genealogiska föreningen. LIBRIS-ID: 16771077. ISBN: 9789163758805.
- [SMoK =], (1942–1955), *Svenska män och kvinnor. Biografisk uppslagsbok*, N. Bohman & T. Dahl (red.), Bonnier, Stockholm. LIBRIS-ID: 53799.

¹⁹⁶ Finns även hos AD [ArkivDigital] Online (Tryckta skrifter Lewenhaupt:1).

¹⁹⁷ »Svenskt biografiskt lexikon« är namnet på både verket och utgivaren. – Finns även som digital resurs: (1) DVD: *Svenskt biografiskt lexikon*, (1997), Svenskt biografiskt lexikon, Stockholm. LIBRIS-ID: 2300391. DVD:n innehöll ursprungligen band 1–28, men har uppdaterats minst en gång (2004) i en version omfattande band 1–31. (2) En sökbar och öppen fulltextdatabas finns på Riksarkivets webbplats: <http://sok.riksarkivet.se/sbl/Start.aspx>.

- [SSK =], (1911–), *Svenska släktkalendern*, Föreningen svenska släktkalendern. LIBRIS-ID: 3684373. ISSN: 0348-419X.¹⁹⁸
- [STb =], (1939–), *Stockholms tänkeböcker från år 1592*, Stockholms stadsarkiv, Stockholm. LIBRIS-ID: 129438.
- Stenhammar, W., & R. Stenbock, (1941), *Kungl. Andra livgrenadjärregementet. Biografiska anteckningar om officerare med vederlikar*. LIBRIS-ID: 1458383.
- von Stiernman, A. A., (1835–1836), *Swea och Götha höfdinga-minne*, Stockholm, Norstedt. LIBRIS-ID: 1256888.¹⁹⁹
- Stille, A., (1903), *Kriget i Skåne 1709–1710*, Militärlitteratur-föreningens förlag. LIBRIS-ID: 28209.
- Svalenius, I., (1991), *Rikskansliet i Sverige 1560–1592, Skrifter utgivna av Svenska Riksarkivet 7*, Stockholm. LIBRIS-ID: 7771028. ISBN: 91-88366-00-6.
- [Svenskt konstnärlexikon =], (1952–1967), *Svenskt konstnärlexikon. Tiotusen svenska konstnärers liv och verk*, G. Lilja, B. Olsson och S. A. Svensson (red.), Allhems förlag. LIBRIS-ID: 8390293.
- Szabad, C., (2008), *Supplement till Den introducerade svenska adelns ättartavlor, ursprungligen utgivna av Gustaf Elgenstierna*, Sveriges släktforskarförbund. LIBRIS-ID: 10966215. ISBN: 9187676524
- [UDB =], (1925–1956), *Uppländska domböcker*, Kungl. Humanistiska vetenskapssamfundet i Uppsala. LIBRIS-ID: 419722.
- Uggla, T., & V. Ljungfors, (1908–1915), *Svenska släkter*. LIBRIS-ID: 1869763.
- von Warnstedt, C., (1998), Befäl och stabsbetjänter vid Kungl. Livregementet till häst åren 1680–1709, *Släkt och hävd* 1998:2, s. 90–125. LIBRIS-ID: 8262719. ISSN: 0489-1090.
- Westerlund, J. A., J. A. Setterdahl, & E. Meurling, (1914–1943), *Linköpings stifts herdaminne*. LIBRIS-ID:41146.
- Vikström, L., (2001), Karl XI:s »sköldebrevsknektar«. Ett sent försök till återupplivande av rusttjänsten, *Släkt och Hävd* 2001:2-3, sid. 174-179.
- Winberg, C., (1985), *Grenverket. Studier rörande jord, släktskapssystem och ståndsprivilegier*, Serien I, Rättshistoriskt bibliotek 38, Institutet för rättshistorisk forskning. LIBRIS-ID: 7746183. ISBN: 91-85190-31-4.
- Wrangel, F. U., (1912), *Stockholmiana I–IV. Anteckningar. Ny upplaga jämte tillägg*, Norstedts. LIBRIS-ID: 423604.²⁰⁰
- [ÖÄ =], (1885–1908), *Svensk släktkalender & Svenska ättartal*, utgivna av Victor Örnberg. LIBRIS-ID: 952204 & LIBRIS-ID: 1718096.²⁰¹

¹⁹⁸ Gavs ut av Bonniers 1911–1984, Almqvist & Wiksell International 1989–2007, samt av Föreningen Svenska Släktkalendern från 2009.

¹⁹⁹ von Stiernmans verk utkom ursprungligen 1745.

²⁰⁰ Finns också som elektronisk resurs. Se <http://runeberg.org/wrangsto/>.

²⁰¹ Finns även som digital resurs (DVD): (2011) Svensk släktkalender och Svenska ättartal, Föreningen svenska släktkalendern. LIBRIS-ID: 13528006. ISBN: 978-91-633-9378-5.

Otryckta källor

Genealogiska föreningen (Släktforskarnas arkiv), Solna
Rudelii genealogiska samling (fotostatkopier).

Gävle stadsbibliotek

[Sehlberg =] Erik Sehlberg »Gefle och dess slægter«.

Landsarkivet i Göteborg

[Västra Tunhem =] Västra Tunhems kyrkoarkiv (SE/GLA/13647):

C:1 Födelse- och dopbok 1688–1744.

C:2 Födelse- och dopbok 1702–1780.

Landsarkivet i Härnösand

[Gävle heliga trefaldighet =] Gävle heliga trefaldighets kyrkoarkiv (SE/HLA/1010056):

C:1 Födelse- och dopbok 1695–1711.

[Gävle stad. Rådhusrätt och magistrat =] Gävle stad. Rådhusrättens och magistratens arkiv
1463–1970 (SE/HLA/1050003) :

FIIa:1 Bouppteckningar 1655–1699.

[Nora =] Nora kyrkoarkiv (SE/HLA/1010138):

C:1 Födelse- och dopbok 1728–1814.

Landsarkivet i Uppsala

[Dunker =] Dunkers kyrkoarkiv (SE/ULA/10184):

C:1 Födelse- och dopbok 1666–1705.

[Gräsö =] Gräsö kyrkoarkiv (SE/ULA/10341):

C:1 Födelse- och dopbok 1719–1804.

[Hållnäs =] Hållnäs kyrkoarkiv (SE/ULA/10425):

C:2 Födelse- och dopbok 1725–1751.

[Länsstyrelsen i Uppsala län =] Länsstyrelsen i Uppsala län. Landskontoret I (SE/
ULA/11035/21):

EIII:1 Mantalslängd 1696.

EIII:2 Mantalslängd 1697.

EVIIIb:3 Statsförslag 1695–1696.

EIX:7 Kopiebok 1694.

Nyköpings rådhusrätt och magistrat (SE/ULA/11126):

FIIa:1 Bouppteckningar och arvsskiften 1694–1730.

[Sala landsförsamling =] Sala landsförsamlings kyrkoarkiv (SE/ULA/11298):

C:1 Födelse- och dopbok 1668–1713.

[Österlövsta =] Österlövsta kyrkoarkiv (SE/ULA/11818):

C:1 Födelse- och dopbok 1661–1727;

EI:1 Lysnings- och vigselbok 1702–1768;

LIIa:1 Räkenskaper för kyrka och församling 1592–1709.

Landsarkivet i Vadstena

[Bjälbo =] Bjälbo kyrkoarkiv (SE/VALA/00031):

C:1 Födelse- och dopbok 1645–1750.

[Drothem =] Drothems kyrkoarkiv (SE/VALA/00062):

C:3 Födelse- och dopbok 1726–1785.

- [Furingstad =] Furingstad kyrkoarkiv (SE/VALA/00089):
 CI:1 Födelse- och dopbok 1677–1794.
- [Godegård =] Godegårds kyrkoarkiv (SE/VALA/00101):
 C:3 Födelse- och dopbok 1749–1798.²⁰²
- Helge Appelgrens arkiv (SE/VALA/0218):
 2 Samlingspärm. Landsstatsmatrikel för Östergötlands län 1631–1917 (länsstyrelser, kronofogdar och häradsskrivare) nr 1–338.
- [Högby =] Högby (Östergötlands län) kyrkoarkiv (SE/VALA/00159):
 C:2 Födelse- och dopbok 1712–1762.
- [Jönköpings Kristina =] Jönköpings Kristina kyrkoarkiv (SE/VALA/00170):
 C:3 Födelse- och dopbok 1713–1734.
 C:4 Födelse- och dopbok 1735–1754.
 E:1 Lysnings- och vigselbok 1698–1802.
 F:1 Död- och begravningsbok 1698–1801.
- [Linköpings domkyrko =] Linköpings domkyrkoförsamlings kyrkoarkiv (SE/VALA/00222):
 CI:2 Födelse- och dopbok 1695–1763.
 CI:4 Födelse- och dopbok 1793–1816.
- [Norrköpings rådhusrätt och magistrat =] Norrköpings rådhusrätts och magistrats arkiv (SE/VALA/01697):
 FIaaa:11 Bouppteckningar, huvudserie 1755–1757.
- [Norrköpings Sankt Olai =] Norrköpings S:t Olai kyrkoarkiv (SE/VALA/00273):
 CI:5 Födelse- och dopbok 1744–1767.
- [Skänninge =] Skänninge kyrkoarkiv (SE/VALA/00337):
 C:1 Födelse- och dopbok 1634–1743.
 C:2 Födelse- och dopbok 1744–1794.
 C:3 Födelse- och dopbok 1795–1841.
- [Törnevala =] Törnevala kyrkoarkiv (SE/VALA/00395):
 C:2 Födelse- och dopbok 1692–1713.
- [Vadstena =] Vadstena kyrkoarkiv (SE/VALA/00401):
 CI:3 Födelse- och dopbok. Huvudserien 1728–1779.
- [Veta =] Veta kyrkoarkiv (SE/VALA/00412):
 CI:2 Födelse- och dopbok 1702–1744.
- [Vifolka häradsrätt =] Vifolka häradsrätts arkiv (SE/VALA/01603):
 FII:2 Bouppteckningar och arvsskiften 1758–1762.
- [Västervik =] Västerviks kyrkoarkiv (SE/VALA/00443):
 AI:16 Husförhörslängd 1810–1815;
 C:6 Födelse- och dopbok 1805–1840.
- [Västra Ny =] Västra Ny kyrkoarkiv (SE/VALA/00448):
 C:2 Födelse- och dopbok 1747–1799.
- [Västra Tollstad =] Västra Tollstads kyrkoarkiv (SE/VALA/00452):
 C:3 Födelse- och dopbok 1703–1737.
- [Ödeshög =] Ödeshögs kyrkoarkiv (SE/VALA/00472):
 C:1 Födelse- och dopbok 1660–1789.

²⁰² Av någon anledning är denna volym uppdelad på två i NAD; C:3a (s. 1–297) och C:3b (s. 298–590). Hos ArkivDigital framgår dock att det bara rör sig om en fysisk volym och den har där C:3 som signum.

Örnbergiska samlingen (SE/VALA/02109):
8 Släkter på B.

Krigsarkivet (Stockholm)

[GMR =] Generalmönsterrullor (SE/KrA/0023):

- 280 1699 (Östgöta kavalleriregemente. Föregångare till Andra livgrenadjärregementet).
- 281 1699 (Östgöta kavalleriregemente. Föregångare till Andra livgrenadjärregementet).
- 282 1703–1706 (Östgöta kavalleriregemente. Föregångare till Andra livgrenadjärregementet).
- 283 1712 (Östgöta kavalleriregemente. Föregångare till Andra livgrenadjärregementet).
- 766 1683 (Livregementet till häst).
- 767 1684 (Livregementet till häst).
- 768 1685 (Livregementet till häst).
- 769 1686 (Livregementet till häst).
- 770 1686 (Livregementet till häst).
- 771 1687 (Livregementet till häst).
- 773 1691 (Livregementet till häst).
- 774 1691 (Livregementet till häst).
- 775 1692 (Livregementet till häst).
- 776 1693 (Livregementet till häst).
- 777 1693 (Livregementet till häst).
- 778 1694 (Livregementet till häst).
- 779 1695 (Livregementet till häst).
- 781 1696 (Livregementet till häst).

Likvidationer. Stora nordiska kriget (SE/KrA/0090):

[Likvidationer. Militiekontoret =] I Likvidationer uppgjorda inom krigskollegii militiekontor:

- 34 1731–1744 (Östgöta kavalleriregemente).

[Likvidationer. Andra avräkningskontoret =] II Likvidationer uppgjorda inom kammarkollegii andra avräkningskontor:

- 152 3585–3603.

Meritförteckningar (SE/KrA/0321):

- I:1, I:6, I:27 Svenska indelta regementen 1684–1823, 1681–1809, 1695–1785.

Roterings- och utskrivningslängder (SE/KrA/0025):

- 51 1631.

Rullor (SE/KrA/0022):

- 1660:2, 1674:8, 1675:4, 1676:20, 1677:13, 1678:17, 1686:23.

Riddarhuset (Stockholm)

Riddarhusets stamtavlor (andra editionen):

- Fascikel »von Becker no 642, Beckerfeldt no 625, Beck eller Beckfrijs no 800, Behmer no 486«.

Riksarkivet (Stockholm)

Boskaps- m.fl. längder (SE/RA/4119):

- Uppland: I:4 1624; I:10 1627; I:18 1629; I:21 1631–1632.

Furstendömenas räntekammare (SE/RA/51307):

- 1 Hertig Karls räntekammare;
6–9 1559–1594, 1560–1589, 1585–1594, 1569–1589.

Jordeböcker (SE/RA/55201):

Uppsala län: 5 1631; 13 1632:23; 19 1640; 21 1641:2; 22 1642; 25 1645; 29 1649; 65 1678; 76 1685; 78 1686:2; 81 1688:1; 89 1693.

Kammarkollegiet ämnessamlingar (SE/RA/522):

13 Kammarkollegiet. Kungliga och furstliga personers brev:

2 Övriga svenska kungliga och furstliga personer:

10 Kristina d.ä., drottning 1604–1625.

16 Kammarkollegiet. Likvidationsakter:

5–6:9 Härens löneavräkningar 1620–1680, serie 5–6.

Kollegiers m. fl-, landshövdingars, hovrätters och konsistoriers skrivelser till Kungl Maj:t. (SE/RA/1134):

14 Skrivelser från landshövdingar:

18.5 Uppsala län 1688.

Kungliga arkiv (SE/RA/710003):

02 Svenska drottningars arkivaliesamlingar i Riksarkivet:

002 Drottning Kristina d. ä.:

b Drottningens Kristinas registratur:

K75 1623.

Landskapshandlingar (SE/RA/5121):

Gästriklands handlingar:

1613:2; 1614:3; 1615:13; 1616:12; 1617:3; 1618:10; 1619:10; 1620:6; 1623:5; 1624:7; 1625:4.

Norrlands handlingar:

1620:15; 1622:1; 1622:3; 1623:10; 1623:11.

Upplands handlingar:

1611:16; 1612:6; 1616:14; 1616:16; 1621:15; 1622:13; 1623:1; 1623:6; 1628:2.

[Lantmäteristyrelsen =] Lantmäteristyrelsen. 01 Renovationsarkivet/Kartsamlingen (SE/RA/420571/01)

F2a Renovationer av förrättningsakter, Stockholms län:

61 Husby-Ärlinghundra 14–25; 45 Häverö 1–3 (A17).

F2b Renovationer av förrättningsakter, Uppsala län:

111 Österlövsta socken, Sund 1–4 (A38).

[Mantalslängder =] Mantalslängder (SE/RA/55203):

Livgedinget 45–49 1704–1708.

Stockholms län 11–14 1730, 1736, 1740, 1744.

Uppsala län 4–17, 20, 23, 24 1651, 1654–1656, 1665–1669, 1674, 1677, 1678, 1680, 1682, 1709, 1712, 1714, 1715.

Riksregistraturet (SE/RA/1112.1):

B Riksregistraturet: 88, 98, 115 1599, 1604, 1612.

Strödda räkenskaper och handlingar t.o.m. 1630 (SE/RA/5101.18):

[Förläningsregistret =] Förläningsregister 1500t–1730:

26 1611–1615.

Svea hovrätt. Advokatfiskalens arkiv (SE/RA/420422/02):

EXIe:645 Häradsrätters renoverade domböcker 1605–1634 (Uppsala län nr 3b).

EXIe:649 Häradsrätters renoverade domböcker 1642–1646 (Uppsala län nr 7).

EXIe:652 Häradsrätters renoverade domböcker 1605–1634 (Uppsala län nr 9).

EXIe:653 Häradsrätters renoverade domböcker 1647–1648 (Uppsala län nr 10).

EXIe:654 Häradsrätters renoverade domböcker 1647–1648 (Uppsala län nr 11):

EXIe:660 Häradsrätters renoverade domböcker 1665–1666 (Uppsala län nr 15b).

EXIe:661 Häradsrätters renoverade domböcker 1666–1666 (Uppsala län nr 16).

EXIe:663 Häradsrätters renoverade domböcker 1668–1668 (Uppsala län nr 17 ½).
EXIe:665 Häradsrätters renoverade domböcker 1669–1669 (Uppsala län nr 19).
EXIe:667 Häradsrätters renoverade domböcker 1670–1670 (Uppsala län nr 21).
EXIe:676 Häradsrätters renoverade domböcker 1674–1674 (Uppsala län nr 28–28 ½).
EXIe:682 Häradsrätters renoverade domböcker 1678–1678 (Uppsala län nr 34).
EXIe:686 Häradsrätters renoverade domböcker 1680–1680 (Uppsala län nr 38).
EXIe:693 Häradsrätters renoverade domböcker 1685–1685 (Uppsala län nr 45).
EXIe:695 Häradsrätters renoverade domböcker 1686–1686 (Uppsala län nr 47).
EXIe:698 Häradsrätters renoverade domböcker 1689–1689 (Uppsala län nr 49).
EXIe:700 Häradsrätters renoverade domböcker 1690–1690 (Uppsala län nr 51).
EXIe:701 Häradsrätters renoverade domböcker 1691–1691 (Uppsala län nr 52).
EXIe:702 Häradsrätters renoverade domböcker 1691–1691 (Uppsala län nr 53).
EXIe:705 Häradsrätters renoverade domböcker 1695–1695 (Uppsala län nr 57).
EXIe:706 Häradsrätters renoverade domböcker 1696–1696 (Uppsala län nr 58).
EXIe:714 Häradsrätters renoverade domböcker 1700–1700 (Uppsala län nr 67).
EXIe:1783 Häradsrätters renoverade domböcker 1639–1639 (Örebro län 7).

Titularregister till riksregistraturet 1522–1690 (SE/RA/1112.2):
2–3: 1568–1611, 1611–1632.

Stockholms stadsarkiv

Borgmästare och råd före 1636 (SE/SSA/0091A):
F:74 Handlingar till tänkeböckerna och kämnärshandlingar 1621–1626.
[Gräsö =] Gräsö kyrkoarkiv (SE/SSA/10341):
C:1 Födelse- och dopbok 1719–1804.
Länsstyrelsen i Stockholms län II. Landskontoret (SE/SSA/1452A):
EI:29a Mantalslängd 1743.
[Odensala =] Odensala kyrkoarkiv (SE/SSA/1537):
FI:1 Död- och begravningsbok 1680–1688.
[Vallentuna =] Vallentuna kyrkoarkiv (SE/SSA/15882):
Lla:4 Räkenskaper för kyrka, huvudräkenskaper 1687–1740.
[Östra Ryd =] Östra Ryd kyrkoarkiv (SE/SSA/1597):
C:1 Födelse- och dopbok 1671–1693.

Vetenskapsakademins bibliotek

Bergianska brevsamlingen volym 16:
[Schönström =] Odaterat brev från Peter Schönström till Emanuel Swedenborg (s. 271–275).

Västerås stadsbibliotek

Hülphers genealogier:²⁰³
01:01, 3.

²⁰³ Tillgänglig på <http://hosting.devo.se/genealogi/frame.jsp> [maj 2015].